

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Analýza ekonomiky Kazachstánu ve srovnání s ČR

Mira Bekkairova

© 2020 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Mira Bekkairova

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Analýza ekonomiky Kazachstánu ve srovnání s ČR

Název anglicky

The Analysis of Economy of Kazakhstan in Comparison with the Czech Republic

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je srovnání ekonomiky Kazachstánu a České republiky. Dílčím cílem je zhodnocení vývoje uvedených ekonomik pomocí nejvýznamnějších makroekonomických ukazatelů. Druhým dílčím cílem je zpracování návrhů doporučení pro ekonomiky obou států plynoucí z jejich srovnání.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena na teoretickou část a praktickou část. V teoretické části budou vysvětleny makroekonomické ukazatele, jako je HDP, nezaměstnanost, inflace a platební bilance. Také zde budou vysvětleny některé pojmy týkající se finanční krize včetně uvedení důvodů jejího vzniku a dopadů na ekonomiku obou států. V analytické části práce budou srovnány ekonomiky Kazachstánu a České republiky na základě vývoje výše uvedených agregátních ukazatelů v obou zemích. Vývoj těchto ukazatelů bude ukázán pomocí přehledných grafů nebo tabulek, které budou následně komentovány. Vymezení časového období bude od roku 2008 (od počátku globální finanční krize) do roku 2018. Data budou získána z českých, kazašských a mezinárodních informačních zdrojů, jako je Český statistický úřad, Eurostat, Stat Government KZ apod.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

ekonomika, Kazachstán, HDP, Česká republika, inflace, nezaměstnanost, platební bilance, úroková míra, státní dluh

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, Josef. Makroekonomie: makroekonomický přehled. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-708-5.

BRČÁK, J. – STARÁ, D. – SEKERKA, B. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

DUBSKÁ, Drahomíra. Dopady světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku České republiky. Praha: Český statistický úřad, 2011. Souborné informace. ISBN 978-80-250-2076-0.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-891-6.

MAGDOFF, F. – FOSTER, J. B. *Velká finanční krize : příčiny a následky*. Všeň: Grimmus, 2009. ISBN 978-80-902831-1-4.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Roman Svoboda, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 7. 11. 2018

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 03. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Analýza ekonomiky Kazachstánu ve srovnání s ČR" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 23.03.2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu práce Ing. Romanu Svobodovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí cenných rad a pomoci, za věcné připomínky, které mi pomohly při vypracovávání této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině za trpělivost a velkou podporu.

Analýza ekonomiky Kazachstánu ve srovnání s ČR

Abstrakt

Tématem bakalářské práce je „Analýza ekonomiky Kazachstánu ve srovnání s ČR“ od roku 2008 do roku 2018. Hlavním cílem bakalářské práce je srovnání ekonomiky Kazachstánu a České republiky. Prvním dílčím cílem je zhodnocení vývoje uvedených ekonomik pomocí nejvýznamnějších makroekonomických ukazatelů. Druhým dílčím cílem je zpracování návrhů doporučení pro ekonomiky obou států plynoucích z jejich srovnání.

Teoretická část práce je zaměřena na vysvětlení makroekonomických pojmů, jakými jsou hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti, inflace, úroková míra, státní dluh, měnový kurz a platební bilance. Taktéž v poslední řadě budou popsány některé pojmy se týkající finanční krize. Analytická část práce obsahuje charakteristiku obou zemí a je zaměřena na zanalyzování a porovnání ekonomik z hlediska makroekonomických ukazatelů. V závěru bakalářské práce bude zrekapitulována analytická část včetně vyhodnocení výsledků za dané období.

Klíčová slova: Česká republika, Kazachstán, HDP, inflace, nezaměstnanost, úroková míra, státní dluh, měnový kurz, platební bilance, ekonomika.

The Analysis of Economy of Kazakhstan in Comparison with the Czech Republic

Abstract

The topic of this thesis is "Analysis of economy of Kazakhstan in comparison with the Czech Republic" from 2008 to 2018. The main aim of the thesis is to compare the economy of Kazakhstan and the Czech Republic. The first partial goal is to assess the development of these economies using the most important macroeconomic indicators. The second sub-objective is to prepare draft recommendations for the economies of both countries resulting from their comparison.

The theoretical part is focused on the explanation of macroeconomic terms such as gross domestic product, unemployment rate, inflation, interest rate, state debt, exchange rate and balance of payments. Finally, some terms related to the financial crisis will be described. The analytical part of the thesis contains the characteristics of both countries and is focused on analyzing and comparing economies in terms of macroeconomic indicators. At the end of the thesis will be recapitulated analytical part including evaluation of results for the period.

Keywords: Czech republic, Kazakhstan, GDP, inflation, unemployment, interest rate, state debt, exchange rate, balance of payments, economy.

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíl práce a metodika	12
2.1	Cíl práce	12
2.2	Metodika	12
3	Teoretická východiska	13
3.1	Hrubý domácí produkt.....	13
3.1.1	Nominální a reálný HDP	13
3.1.2	Metody výpočtu hrubého domácího produktu	14
3.2	Nezaměstnanost.....	15
3.2.1	Míra nezaměstnanosti	16
3.2.2	Druhy nezaměstnanosti	17
3.2.3	Dopady nezaměstnanosti.....	19
3.2.4	Politika zaměstnanosti.....	19
3.3	Inflace	20
3.3.1	Měření inflace.....	20
3.3.2	Stupně inflace	22
3.3.3	Příčiny inflace.....	23
3.4	Úroková míra.....	24
3.4.1	Nominální a reálná úroková míra	24
3.4.2	Úroková sazba	25
3.5	Státní rozpočet	25
3.5.1	Státní dluh	26
3.6	Měnový kurz	27
3.6.1	Měnový trh	28
3.7	Platební bilance	29
3.7.1	Platební bilance z hlediska vertikální struktury.....	30
3.7.2	Platební bilance z hlediska horizontální struktury.....	30
3.8	Hospodářské cykly	32
3.8.1	Fáze hospodářského cyklu	32
3.8.2	Příčiny hospodářských cyklů.....	33
3.8.3	Velká finanční krize.....	34
4	Vlastní práce	35
4.1	Představení zemí.....	35
4.1.1	Česká republika	35
4.1.2	Kazachstán.....	35
4.2	Vývoj hrubého domácího produktu.....	36
4.2.1	Vývoj nominálního HDP v ČR.....	36
4.2.2	Vývoj nominálního HDP v Kazachstánu	37
4.2.3	HDP na obyvatele v PPP.....	38

4.3	Vývoj nezaměstnanosti	39
4.4	Vývoj inflace	40
4.5	Vývoj úrokové míry	42
4.6	Vývoj státního dluhu	44
4.6.1	Vývoj státního dluhu v ČR	44
4.6.2	Vývoj státního dluhu v Kazachstánu	45
4.6.3	Státní dluh k HDP	46
4.7	Vývoj měnového kurzu	47
4.7.1	Vývoj české koruny vůči americkému dolaru	47
4.7.2	Vývoj kazašské tenge vůči americkému dolaru	48
4.8	Vývoj platební bilance	49
4.8.1	Export	49
4.8.2	Import	52
4.8.3	Obchodní bilance	54
5	Výsledky a diskuze	56
5.1	Hrubý domácí produkt	56
5.2	Míra nezaměstnanosti	56
5.3	Míra inflace	57
5.4	Úroková míra	57
5.5	Státní dluh	57
5.6	Měnový kurz	58
5.7	Platební bilance	58
5.8	Doporučení	59
6	Závěr	60
7	Seznam použitých zdrojů	61
7.1	Seznam literatury	61
7.2	Seznam internetových zdrojů	63

Seznam grafů

Graf č. 1 Vývoj nominálního HDP ČR v letech 2008 – 2018 (v mil. Kč).....	36
Graf č. 2 Vývoj nominálního HDP v Kazachstánu v letech 2008 – 2018 (v mil. KZT).....	37
Graf č. 3 Vývoj HDP na obyvatele dle PPP (v USD).....	38
Graf č. 4 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2008 – 2018, (v %).....	40
Graf č. 5 Vývoj míry inflace v ČR a Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v %).....	41
Graf č. 6 Vývoj 2T repo sazby ČR v letech 2008 – 2018, (v %).....	43
Graf č. 7 Vývoj 2T repo sazby v Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v %).....	43
Graf č. 8 Vývoj státního dluhu v ČR v letech 2008 – 2018 (v mld. Kč)	44
Graf č. 9 Vývoj státního dluhu v Kazachstánu v letech 2008 – 2018 (v mld. USD).....	45
Graf č. 10 Vývoj státního dluhu k HDP ČR a Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v %)..	46
Graf č. 11 Vývoj české koruny vůči americkému dolaru v letech 2008 – 2018, (v CZK/USD)	47
Graf č. 12 Vývoj kazašské tenge vůči americkému dolaru v letech 2008 – 2018, (v KZT/USD).....	48
Graf č. 13 Růst exportu České republiky v letech 2008 – 2018, (v mld. Kč)	50
Graf č. 14 Růst exportu v Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v mld. USD).....	51
Graf č. 15 Růst importu České republiky v letech 2008 – 2018, (v mld. Kč).....	52
Graf č. 16 Růst importu v Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v mld. USD).....	53
Graf č. 17 Obchodní bilance České republiky v letech 2008 – 2018, (v mld. Kč).....	54
Graf č. 18 Obchodní bilance Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v mld. USD).....	55

1 Úvod

Tématem této bakalářské práce je analýza ekonomiky Kazachstánu ve srovnání s ČR z hlediska analýzy hlavních makroekonomických ukazatelů. Autorka závěrečné práce se rozhodla srovnat tyto země z toho důvodu, že pochází z Kazachstánu, ale v současné době studuje v České republice. Mezinárodní srovnání makroekonomických ukazatelů hraje významnou roli v ekonomice každé země a umožňuje zkoumaným zemím určit pozice jejich národního hospodářství ve vztahu k ostatním státům na světě.

Od roku 2006 zažívala světová ekonomiky masivní růst. Makroekonomické ukazatele v mnohých částech světa vykazovaly velmi dobré výsledky, jako například nezaměstnanost se dostala na historická minima. Na konci roku 2006 se začal hypoteční trh USA projevovat patrný útlum, jehož kolaps postupně přerostl v globální krizi (Dubská, 2011). Velká finanční krize začala relativně nenápadně ke konci léta 2007 a byla způsobena krachem dvou hedgeových fondů investiční banky Bear Stearns. Ekonomika Spojených států a ekonomika zbytku světa se v té době nacházela ve stavu hlubokého poklesu (Foster & Magdoff, 2009). Základní příčinou byl začátek hypoteční krize ve Spojených státech, která časem přerostla ve světovou finanční krizi. Krize se začala projevovat poklesem produkce, poklesem poptávky a cen surovin a rostoucí nezaměstnaností a v roce 2008 nabyla globálního charakteru. Velká finanční krize zapříčinila krachy bank a došlo ke značným finančním nákladům. Měla negativní dopad jak na českou ekonomiku, tak i na ekonomiku kazašskou a rovněž na vývoj makroekonomických ukazatelů – jedná se například o růst zadluženosti nebo zvýšení nezaměstnanosti.

Díky následným protikrizovým opatřením ekonomika České republiky a ekonomika Kazachstánu vyšly z krize relativně dobře. V současné době ekonomika České republiky vykazuje rostoucí tendenci a nachází se na stabilnější a rozvinutější úrovni. Na druhou stranu ekonomika Kazachstánu vykazuje v posledních letech pozitivní výsledky a má za cíl vylepšit svou ekonomickou situaci.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je srovnání ekonomiky Kazachstánu a České republiky. Prvním dílčím cílem je zhodnocení vývoje uvedených ekonomik pomocí nejvýznamnějších makroekonomických ukazatelů. Druhým dílčím cílem je zpracování návrhů doporučení pro ekonomiky obou států plynoucí z jejich srovnání.

2.2 Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena na teoretickou část a praktickou část. V teoretické části budou vysvětleny makroekonomické ukazatele, jako je HDP, nezaměstnanost, inflace a platební bilance. Také zde budou vysvětleny některé pojmy týkající se finanční krize včetně uvedení důvodů jejího vzniku a dopadů na ekonomiku obou států.

V analytické části práce budou srovnány ekonomiky Kazachstánu a České republiky na základě vývoje výše uvedených agregátních ukazatelů v obou zemích. Vývoj těchto ukazatelů bude ukázán pomocí přehledných grafů nebo tabulek, které budou následně komentovány. Vymezení časového období bude od roku 2008 (od počátku globální finanční krize) do roku 2018. Data budou získána z českých, kazašských a mezinárodních informačních zdrojů, jako je Český Statistický úřad, Eurostat, Stat Government KZ apod.

3 Teoretická východiska

Táto část bakalářské práce je zaměřena na vysvětlení makroekonomických pojmů, které jsou potřebné ke srovnání ekonomik České Republiky a Kazachstánu. V poslední řadě budou podrobněji popsány některé pojmy týkající se finanční krize.

3.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP, v angl. jazyce GDP – Gross Domestic Product) – je jeden z nejdůležitějších výstupů systému národních účtů. HDP je částí národního důchodu a národních účtů, které jsou souborem statistik, díky nimž můžeme posoudit výkonnost ekonomiky (Samuelson & Nordhaus, 2013).

„Hrubý domácí produkt je tržní hodnota veškerých finálních statků a služeb vyprodukovaných v dané ekonomice za dané časové období“ (Pavelka, 2006).

HDP je definován jako souhrn produkce všech *finálních statků a služeb*. Veškerá produkce v ekonomice se dělí na finální produkce a meziprodukt. Finální produkt představuje výrobky (služby), které slouží ke investicím, vývozu nebo konečné spotřebě, čili které nevracejí zpět do výroby (Pavelka, 2007). *Meziprodukt tvoří statky*, které byly v daném období (obvykle roce) vyprodukovány, ale zároveň byly v tomto období využívány k výrobě jiných statků. Patří sem suroviny, polotovary, materiály, energie apod. Do HDP započítáváme pouze finální produkt, nikoliv meziprodukt (Brčák, et.al., 2014). Tím můžeme zabránit dvojnásobnému započítávání.

HDP ohodnocuje statky *tržními cenami*, které platí kupující. Tržní cena obsahuje v sobě nepřímé daně, jako například DPH a spotřební daně (Dornbusch & Fischer, 1994).

V dané ekonomice to znamená, že HDP měří hodnotu produkce v rámci geograficky určené země, bez ohledu na národnost producenta (Mankiw, 1999).

Jako *dané časové období* se myslí, že hrubý domácí produkt měří hodnotu finální produkce za určité časové období. Zpravidla se počítá HDP za rok nebo za čtvrtletí (Mankiw, 1999).

3.1.1 Nominální a reálný HDP

Velikost domácího produktu měříme jedině v peněžních jednotkách. Hrubý domácí produkt je tržní hodnotou produkce, kterou si můžeme představit jako součin počtu produktů (výrobky či služby) a jejich ceny. Ceny se z roku na rok mění pod vlivem inflace. Lze si

představit situaci, kdy vypočítaný HDP roste, a přitom množství produkce zůstává stejné nebo klesá. V takovém případě musíme identifikovat růst množství výrobků a služeb od růstu jejich cen. A podle toho je rozlišován nominální a reálný produkt (Jurečka a kol., 2013).

Nominální produkt

Nominální HDP měří celkovou hodnotu zboží a služeb za dané období cenami běžného období. Běžnými cenami rozumíme tržní ceny, které převládají na trhu v době, za kterou jsou zboží a služby vyprodukovány (Jurečka a kol., 2013). Velikost nominálního produktu se mění v závislosti na změnách tržních cen a objemu prodaných výrobků a služeb (Brčák, et.al., 2014).

Reálný produkt

Reálný HDP měří celkovou hodnotu zboží a služeb za dané období ve stálých cenách. Stálými cenami rozumíme ceny očištěné od změn. Velikost reálného produktu závisí jen na změnách objemu a struktury vyrobených výrobků a služeb (Brčák, et.al., 2014).

3.1.2 Metody výpočtu hrubého domácího produktu

Ekonomická teorie a statistika používají k měření objemu národní produkce řadu ukazatelů, mezi nimiž významné místo zaujímá ukazatel HDP. Při výpočtu HDP se používají tři hlavní metody: výdajová, výrobní a důchodová, přičemž konečný výsledek při použití každé z metod by měl být stejný (novinky, 2013).

Výdajová metoda

Výdajová metoda sčítá všechny vyrobené finální statky a služby, které firmy za dané období prodaly, tedy jsou to výdaje. Výdajovou metodou se získá HDP tak, že se sečtou všechny výdaje, tj. výdaje domácnosti na spotřebu (C), výdaje na investice (I), výdaje vlády na nákupy výrobků a služeb (G) a čistý export (NX) (Pavelka, 2007):

$$HDP = C + I + G + NX$$

- *Spotřeba domácnosti* v sobě obsahuje předměty dlouhodobé spotřeby (automobily), předměty krátkodobé spotřeby (oblečení) a služby (zdravotní).
- *Výdaje na investice*. Zde pod pojmem investice nejedná se o investice v podobě finančních investic (nákup cenných papírů). Máme na mysli reálné investice,

kteří zvyšují výrobní kapacitu (nákup strojů a zařízení, skladové zásoby apod.) (Pavelka, 2007).

- *Vládní výdaje* to jsou výdaje na infrastrukturu, školství, zdravotnictví apod. Nezahrnují se sem transferové platby. Transferové platby jsou bezúplatnými platbami státu, protože se nejedná o platby za poskytované služby (např. podpora v nezaměstnanosti, podpora některých subjektů v podobě penzí apod.). Hodnota transferových plateb se projeví ve složce „C“ (Jurečka a kol., 2013).
- *Čistý export* představuje rozdíl mezi hodnotou vývozu a hodnotou dovozu, jelikož většina zemí představuje otevřenou ekonomiku, v níž vláda nebrání volnému pohybu zboží, kapitálu, pracovní síly přes státní hranice.

Výrobní metoda

Výrobní metodou se získá HDP tak, že se sečtou hrubou přidanou hodnotu jednotlivých institucionálních sektorů nebo odvětví a čistých daní na produkty (Brčák, et.al., 2014):

$$HDP = \text{hrubá přidaná hodnota} + \text{čisté daně}$$

Hrubou přidanou hodnotou rozumíme výsledek rozdílu mezi celkovou produkcí, oceněnou v základních cenách a meziproduktem, oceněnou v kupních cenách. A proto je nutné doplnit o daně snížené o dotace na výrobu (Brčák, et.al., 2014).

Důchodová metoda

Důchodovou metodou HDP lze vyjádřit jako součet všech důchodů za národní hospodářství celkem (Brčák, et.al., 2014):

$$HDP = \text{mzdy a platy} + \text{zisky firem} + \text{renty} + \text{čisté úroky} + \text{amortizace} \\ + \text{nepřímé daně} - \text{subvence}$$

Nezahrnuje se sem transferové platby (např. sociální důchody, sociální dávky apod.), protože neodráží hodnotu vyprodukované produkci (Brčák, et.al., 2014).

3.2 Nezaměstnanost

Dalším velmi důležitým ukazatelem v makroekonomice je nezaměstnanost. Nezaměstnanost představuje makroekonomický problém, který má nejpřímější a nejsilnější dopad na každého člověka. Ztráta práce pro většinu lidí znamená pokles životní úrovně

a způsobuje vážné psychologické trauma. Mnoho politiků k posouzení stavu ekonomiky nebo úspěchu hospodářské politiky používají tzv. „index chudoby“, což je součet míry nezaměstnanosti a inflace.

Nezaměstnanost je takový stav, při kterém nabídka práce převyšuje poptávku po práci. Z hlediska nezaměstnanosti je možné rozdělit obyvatelstvo na ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní. **Ekonomický aktivní obyvatelstvo** se dělí na zaměstnané (E) a nezaměstnané (U). Mezi *zaměstnané* patří osoby, kteří vykonávají placenou práci, a též ty, kteří práci mají, ale nepracují z důvodu nemoci nebo kvůli dovoleným (Samuelson & Nordhaus, 1991). Podle definice Eurostatu se za *nezaměstnané* považují osoby (Brčák, et.al., 2014):

- Patnáctileté a starší;
- Aktivně hledá práce;
- Je schopna a ochotna nastoupit do práce do 14 dnů;
- Bez placené práce, včetně sebezaměstnání

Mezi **ekonomicky neaktivní obyvatelstvo** patří osoby, které nevyhovují kritériu zaměstnaných nebo nezaměstnaných (děti, studenty, důchodce atd) (Pavelka, 2007).

3.2.1 Míra nezaměstnanosti

Pro výpočet nezaměstnanosti se používají různé ukazatelé, ale nejčastěji používaným ukazatelem je **míra nezaměstnanosti** (v angl. jazyce *rate of unemployment – u*). Míru nezaměstnanosti vypočteme jako podíl počtu nezaměstnaných k ekonomicky aktivním a vyjádříme v procentech (Jurečka a kol., 2013):

$$u = \frac{U}{U + E} * 100$$

u = míra nezaměstnanosti

U = počet nezaměstnaných

E = počet zaměstnaných

$U + E$ = ekonomicky aktivní obyvatelstvo

V České Republice jsou zjišťovány několik měr nezaměstnanosti: registrovaná míra nezaměstnanosti a obecná míra nezaměstnanosti. **Registrovanou míru nezaměstnanosti** do ledna 2013 zveřejňovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPVS). Ta je zjišťovaná na základě počtu nezaměstnaných osob registrovaných na úřadech práce. **Obecnou míru nezaměstnanosti** zveřejňuje Český statistický úřad (ČSÚ), který počítá míru

nezaměstnanosti v rámci Výběrových šetření pracovních sil (VŠPS), při kterém zjišťuje počet nezaměstnaných v domácnostech. Tyto údaje pak využívá např. Eurostat, Mezinárodní organizace práce (Pavelka, 2007).

Od ledna 2013 na základě smlouvy s Českým statistickým úřadem, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR přešlo na novou metodiku vykazování nezaměstnanosti, kterým je **podíl nezaměstnaných osob**. Tento ukazatel nahradil registrovanou míru nezaměstnanosti a vyjadřuje podíl nezaměstnaných ze všech obyvatel ve věku 15-64 let (Jurečka a kol., 2013).

3.2.2 Druhy nezaměstnanosti

Pro ekonomickou analýzu jsou důležité typy nezaměstnanosti, které se rozlišují podle příčin a prostředí výskytu. Podle příčin se rozlišujeme následující tři základní druhy nezaměstnanosti:

1. Frikční nezaměstnanost

Frikční nezaměstnanost je spojena s obdobím nezbytným k hledání nového zaměstnání. Někteří lidé dobrovolně opustí svého zaměstnavatele z různých příčin (kvůli vzdělání, změně bydliště, nespokojenost s výší mezd apod.) a hledají jiné zaměstnání se stejnou nebo podobnou kvalifikací. Rovněž sem patří i sezonní nezaměstnanost, kterou lze pozorovat v odvětvích, pokud jejich výroba kolísá v závislosti na ročním období (např. zemědělství a stavebnictví) (Soukup, et.al., 2010). Charakteristickým rysem tohoto typu nezaměstnanosti je jeho krátkodobost. Frikční nezaměstnanost v ekonomice existuje vždy, nelze ji snížit.

2. Strukturální nezaměstnanost

Tento typ nezaměstnanosti vzniká v důsledku strukturálních změn v ekonomice z důvodu nesouladu agregátní nabídky práce a agregátní poptávky po práci (Pavelka, 2007). Poptávka po odlišném zboží neustále kolísá, což způsobuje kolísání poptávky po pracovní síle pracovníků, které toto zboží vyrábějí. Například z důvodu zavedení počítačů se snížila poptávka po psacích strojích, což přivedlo ke snížení poptávky po práci v podnicích vyrábějících psací stroje.

Tyto strukturální změny vyvolávají, že klesá poptávka po stávající práci a rovněž roste poptávka po novém druhu práce. Zmenšující se průmyslová odvětví propouštějí některých ze svých zaměstnanců, ale ti si mohou nalézt práci v rozvíjejících odvětvích. To

však vyžaduje rekvalifikace zaměstnanců, a proto strukturální nezaměstnanost trvá déle, než frikční (Holman, 2005).

3. Cyklická nezaměstnanost

Cyklická nezaměstnanost představuje rozdíl mezi skutečnou mírou nezaměstnanosti a přirozenou mírou nezaměstnanosti. Je to nezaměstnanost způsobená celkovým poklesem výroby, totiž té fáze hospodářského cyklu, která je spojena s krizovými jevy v ekonomice, snížením agregátní poptávky, odpovídajícím zvýšením nezaměstnanosti.

Při recesi ekonomiky, kdy klesá produkce a firmy propouští zaměstnance, roste počet nezaměstnaných. A při expanzi ekonomiky roste produkce a počet nezaměstnaných klesá (Pavelka, 2007).

Dále nezaměstnanost je možné rozdělit podle vztahu k práci na dobrovolnou a nedobrovolnou.

1. Dobrovolná nezaměstnanost

Jedná se o nezaměstnanost, která je způsobená tím, že pracovníci nechtějí pracovat za pevnou mzdovou sazbu a hledají práce za vyšší mzdu (Krameš, 2009).

Dobrovolně nezaměstnané mohou dávat přednost volnému času či studiu před prací. Jedná se tedy i o frikční nezaměstnanost, tzn. dobrovolné ukončení jednoho zaměstnání a nástup do jiného, nebo ukončení vysoké školy a přechod do prvního zaměstnání. Může taky jít o mateřskou dovolenou. Nezaměstnané taky mohou rozhodnout vůbec nepracovat za nabízenou mzdu, tzn. že preferují závislost na sociálních dávkách nebo jít dříve do důchodu (Samuelson & Nordhaus, 1991).

2. Nedobrovolná nezaměstnanost

Jedná se o nezaměstnanost, ke které dochází, když nezaměstnané mohou a chtějí pracovat při stávající mzdové sazbě, ale nejsou schopni najít zaměstnání (Samuelson & Nordhaus, 1991).

Nedobrovolná nezaměstnanost nastává tehdy, když počet hledajících práci je vyšší než počet volných pracovních míst, kdy celková nabídka práce je vyšší než celková poptávka po práci (Klíma, 2006). Při příliš vysoké mzdové sazbě nabídka na trhu práce převyšuje poptávku. Počet uchazečů ochotných pracovat o omezených počtů pracovních míst roste. Vzniká nadbytek pracovníků a proto firma stanoví přísnější požadavky na kvalifikaci, zvýší pracovní zatížení a najmou pracovníky s nejvyšší kvalifikací a s největšími zkušenostmi (Samuelson & Nordhaus, 1991).

3.2.3 Dopady nezaměstnanosti

Nezaměstnanost negativně ovlivňuje všechny aspekty společenského života. Důsledky nezaměstnanosti způsobují ekonomický a sociální dopad.

Mezi **ekonomické dopady** patří (Brčák, et.al, 2014):

- Pokles životní úrovně lidí
- Zvýšení daňového zatížení zaměstnanců v důsledku potřeby sociální podpory nezaměstnaných, výplaty dávek a náhrad, atd.
- Snížení úrovně mezd v důsledku rozvíjející se konkurence na trhu práce
- Ztráta kvalifikace pracovníků
- Ztráta produkce

Pokud nezaměstnanost je vysoká, ekonomika země nevytváří tolik produktů, kolik je schopna. Proto dochází ke ztrátě produktu. Propad produktu podle Okunova zákona můžeme interpretovat takto: „Zvýší-li se skutečná míra nezaměstnanosti o 1% oproti přirozené míře nezaměstnanosti, poklesne reálný produkt o 2-3% oproti hodnotě potenciálního produktu.“ (Jurečka a kol., 2013)

Nezaměstnanost takže má významné **sociální dopady**. Mezi nimi jsou následující (Pavelka, 2007):

- Kriminalita a alkoholismus
- Zvýšení sociální napětí
- Zvýšení fyzické a duševní nemoci
- Snížení pracovní aktivity atd.

Nezaměstnanost může mít dlouhodobý charakter. Velkým problémem dlouhodobé nezaměstnanosti je i fakt, že dlouhá nečinnost vede ke ztrátě pracovních návyků, což znamená, že nalézt práci v oboru je velmi obtížné (Pavelka, 2007)

3.2.4 Politika zaměstnanosti

Ekonomické a sociální dopady nezaměstnanosti osvědčují, že se jedná o poměrně nebezpečný jev pro společnost a jednotlivce. Proto je nutné provedení politiky zaměstnanosti.

„Politika zaměstnanosti, která je součástí hospodářské politiky státu, usiluje o dosažení rovnováhy mezi nabídkou práce a poptávkou po práci. Zpravidla je výsledkem úsilí státu, zaměstnavatelů, zaměstnanců a odborů.“ (Kliková & Kotlán, 2003).

Politika zaměstnanosti představuje víceúrovňový proces: mikroekonomický, makroekonomický a regionální. Jsou rozlišovány dvě skupiny: aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti. (Brčák, et.al., 2014). Politiku zaměstnanosti v České Republice zabezpečuje Ministerstvo práce a sociálních věcí a úřad práce.

Aktivní politika zaměstnanosti má za cíl snižování nezaměstnanosti. Využívají k tomu následující opatření: nástroje, prováděné státem, za účelem snížení míry nezaměstnanosti; školení a zvyšování kvalifikaci pracovníků, které hledají zaměstnání; veřejně prospěšné práce apod. **Pasivní politika** zmiňuje dopad nezaměstnanosti a vytváří akceptovatelné sociální podmínky především pro dočasně nezaměstnané. Jedná se o finanční podporu v nezaměstnanosti, možnosti odchodu do předčasného důchodu, psychologickou podporu apod. (Brčák, et.al., 2014).

3.3 Inlace

Inlace je dalším faktorem makroekonomické nestability, příčinou kterého je dostupnost udržitelné makroekonomické nerovnováhy mezi agregátní poptávkou a agregátní nabídkou. Inflaci můžeme definovat jako proces snižování kupní síly peněz, který se projevuje zvyšováním všeobecné cenové hladiny. Inlace neznamená zvýšení všech cen v ekonomice, ale růst obecné cenové hladiny, při které ceny jednotlivých statků, práce a služeb mohou růst, klesat nebo zůstat beze změny (Jurečka a kol., 2013).

Opakem inflace je deflace, která znamená pokles cenové hladiny. Důsledky deflace ovlivňují nejprve podniky a banky a pak deflaci pocítuje obyvatelstvo země. V ekonomice se zvyšuje nezaměstnanost (Brčák, et.al., 2014).

V případě, kdy produkce stagnuje nebo klesá a ceny neustále rostou (inflace), ukazuje se stagflace. Při stagflaci taky roste nezaměstnanost (Brčák, et.al., 2014).

3.3.1 Měření inflace

Míra inflace je chápána jako změna cenového indexu v procentech oproti minulému období. Míra inflace je označována symbolem π (Brčák, et.al., 2014):

$$\pi_t(P_t) = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}} * 100$$

π_t = index inflace

P_t = cenová hladina v období t

P_{t-1} = cenová hladina v předchozím období

Míra inflace je měřena změnou cenového indexu. Mezi nejpoužívanějšími cenovými indexy patří (Holman, 2002):

- Index spotřebitelských cen (CPI)
- Index cen výrobců (PPI)
- Deflátor HDP

Index spotřebitelských cen (CPI – Consumer Price Index)

Při výpočtu indexu spotřebitelských cen se neberou v úvahu všechny konečné výrobky a služby, ale pouze ty, které tvoří tzv. spotřební koš, které kupují domácnosti. CPI srovnává náklady na nákup typického spotřebního koše výrobků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích (Jurečka a kol., 2013).

Spotřební koš obsahuje potravinářské a nepotravinářské výrobky (oděvy, obuv, domácí potřeby) a taky služby (lékařské, dopravní), které odpovídají nákupním zvyklostem domácnosti určité země. Kvůli tomu, že charakter nákupů domácnosti může měnit, spotřební koš je nutné časem upravovat a jeho změna se zpravidla provádí v pětiletých intervalech (Brčák, et.al., 2014).

Hodnotu koše vypočteme tak, že dané množství každého výrobku nebo služby násobíme jeho cenou patřičného období. Jestliže je hodnota indexu bude vyšší než 100, znamená to, že došlo k vzestupu cenové hladiny a že probíhá inflace (Jurečka a kol., 2013).

Index CPI vypočteme pomocí následujícího vzorce (Jurečka a kol., 2013):

$$CPI = \frac{\sum Q_0 \times P_1}{\sum Q_0 \times P_0} \times 100$$

Q_0 = spotřební koš v základním období;

P_0 = ceny statků (zahrnutých do spotřebního koše) v základním období;

P_1 = ceny statků (zahrnutých do spotřebního koše) v běžném roce, ve kterém měříme vývoj cenové hladiny.

Index cen výrobců (PPI – Producer Price Index)

Dalším cenovým indexem, pomocí kterého můžeme zjistit míru inflace, je index cen výrobců (PPI). Způsob výpočtu tohoto indexu je stejný jako u výpočtu CPI jen s tím rozdílem, že měří statky produktivní, např. suroviny, polotovary, energie apod. PPI slouží především k prognózování inflace (Jurečka a kol., 2013).

Implicitní cenový deflátor (IPD – Implicit Price Deflator)

Posledním cenovým indexem je deflátor HDP. Deflátor HDP je poměr nominálního HDP běžného období k reálnému HDP (Jurečka a kol., 2013):

$$deflátor_{HDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} \times 100$$

V implicitním cenovém deflátoru nejsou zahrnuty pouze vybrané spotřební statky, ale všechny statky, které jsou v dané ekonomice zastoupeny (Jurečka a kol., 2013).

3.3.2 Stupně inflace

Inflaci podle stupně její závažnosti lze rozdělit na tři typy (Pavelka, 2007):

- mírnou,
- pádivou,
- hyperinflaci

Mírná inflace

Při mírné inflaci tempo růstu cen nepřevyšuje tempo růstu výroby. Za mírnou považuje inflace do 10 % a tedy roční míra inflace většinou dosahuje jednociferných hodnot. Lidé v peníze věří, nemají nutnost se jich zbavovat a přeměňovat do jiných forem bohatství (Brčák, et.al., 2014). Taková inflace je považována za přijatelnou, protože nevytváří výrazné potíže ve vývoji ekonomiky (Klíma, 2006).

Pádivá inflace

Pokud tempo růstu cen převyšuje tempo růstu výroby, jedná se o inflaci pádivou (Brčák, et.al., 2014). Taková inflace se vyvíjí rychlým tempem a roční růst míry inflace dosahuje dvou až trojciferných hodnot. Pádivá inflace vyvolává obavy obyvatel a podnikatelů, peníze začínají ztrácet svou hodnotu a lidé se jich snaží držet co nejméně prostřednictvím nákupu zboží a nemovitostí (Klíma, 2006).

Hyperinflace

Hyperinflace je extrémním případem, při níž ceny rostou velmi vysokým tempem. Při hyperinflaci roční růst míry inflace dosahuje čtyř a vícecifernou procentuální hodnotu. V praxi nejsou výjimkou ani miliony procent. Hyperinflace představuje prudký růst peněžní zásoby a cen komodit, což vede k výraznému znehodnocení peněz. Peníze přestávají plnit

svou funkci a lidé se vracejí zpět k barterové směně. Řešením pak většinou bývá měnová reforma (Brčák, et.al., 2014).

3.3.3 Příčiny inflace

Z hlediska příčiny ekonomové rozlišují tři typy inflace (Pavelka, 2007):

- poptávkovou,
- nabídkovou,
- setrvačnou

Poptávková inflace

Poptávková inflace způsobena převahou agregátní poptávky nad agregátní nabídkou. Tento typ inflace ovlivňován faktory, které vedou k posunu křivky agregátní poptávky (AD) doprava. Může se jednat o růst spotřebních výdajů domácnosti, růst investičních výdajů firem, růst vládních výdajů, zvýšení čistého exportu (Pavelka, 2007). V důsledku toho vzniká nadbytek peněz ve vztahu k počtu potenciálního produktu, což vede ke zvýšení cen. Pomocí rostoucí ceny se snižuje kupní síla kupujících subjektů, domácnosti nebo firem, a tím uvádí reálnou poptávku do souladu s nabídkou (Jurečka a kol., 2013).

Nabídková inflace

Při nabídkové inflaci dochází k poklesu agregátní nabídky a tedy křivka krátkodobé agregátní nabídky (AS) se posune doleva nahoru. Důvodem je zvýšení nákladů výroby: růst mezd, vysoké daně, růst úrokových sazeb na kapitál, rostoucí náklady na suroviny, energie či jiných vstupů (Klíma, 2006). Firmy při zvýšení nákladu budou ochotny nabízet stejné množství produktu za vyšší ceny, aby tyto zvýšené náklady pokryly (Pavelka, 2007).

Jelikož nabídková inflace je působena zvýšením nákladu výroby, označuje se rovněž jako inflace nákladová. Tento typ inflace vyvolává nejenom inflaci, ale i recesi, která je doprovázena zvýšením míry nezaměstnanosti (Klíma, 2006).

Setrvačná inflace

Posledním typem inflace je setrvačná, která je velmi úzce souvisí s očekávanou inflací a s inflačními očekáváními. Příčiny setrvačné inflace jsou v podstatě psychologické (Jurečka a kol., 2013). Ekonomické subjekty očekávají určitou míru inflace a snaží se udržet

své ekonomické postavení. Například zaměstnanci budou se snažit vyjednat si vyšší mzdu, firmy budou zvyšovat ceny svých výrobků apod. (Klíma, 2006).

Pokud v ekonomice působí pouze setrvačná inflace, pak se křivka agregátní poptávky (AD) a agregátní nabídky (AS) posunují ve stejné míře (Klíma, 2006).

3.4 Úroková míra

Úrok je peněžní částka, kterou platí dlužník věřiteli za dočasné poskytnutí určitého objemu peněžních prostředků na předem dohodnuté období (Polouček a kol., 2006). „*Výše úroku závisí na délce období, které uplyne od poskytnutí peněz do jejich vrácení, velikosti půjčené částky (jistiny) a velikosti úrokové míry (sazby).*“ (Brčák, et.al., 2014).

Úroková míra je vyjádřený v procentech poměr velikosti úroku a velikosti zapůjčeného kapitálu za předem stanovenou dobu (Brčák, et.al., 2014).

3.4.1 Nominální a reálná úroková míra

S ohledem na inflaci se musí rozlišovat nominální a reálná úroková míra (Pavelka, 2007).

Nominální úroková míra (i_n) je úroková míra, která vyjadřuje procentní přírůstek z uložené částky a nebere v úvahu inflaci (Pavelka, 2007). Na tuto míru působí centrální banka monetární politikou (Krameš, 2009).

Reálná úroková míra (i_r) představuje zhruba nominální úrokovou míru, která je očištěna od inflace. Na změny této úrokové míry působí investiční chování firem, spotřební chování domácností a úsporové chování subjektů (Krameš, 2009)

Fischerova rovnice

Americký ekonom Irwing Fischer navrhl hypotézu o vztahu mezi nominální a reálnou úrokovou mírami. Tento vztah vyjadřuje tzv. Fischerova rovnice (Žehrová, 2014):

$$i_n = i_r + \pi$$

i_n = nominální úroková míra

i_r = reálná úroková míra

π = očekávaná míra inflace

Z rovnice vyplývá, že nominální úroková míra se mění tak, aby reálná úroková míra zůstala stejná (Žehrová, 2014).

V souladu s Fischerovou rovnicí zvýšení inflace o 1% způsobí zvýšení nominální sazby taky o 1%. Tento poměr mezi inflací a nominální úrokovou mírou se nazývá Fischerův efekt (Frolova, 2009).

3.4.2 Úroková sazba

Česká národní banka ve své úrokové politice využívá tři hlavní úrokové sazby – dvoutýdenní repo sazbu, diskontní sazbu a lombardní sazbu (Jurečka a kol., 2013).

Diskontní sazba

Diskontní sazba je zpravidla úrok z diskontního úvěru. Banky mají možnost svou přebytečnou likviditu uložit přes noc u ČNB. Tato sazba představuje dolní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na mezibankovním trhu peněz (ČNB, 2020).

Lombardní sazba

Naopak, banky, které mají nedostatek likvidních prostředků, mohou si přes noc od ČNB vypůjčit formou repo operace likviditu. Tyto půjčky v rámci tohoto úvěru jsou úročeny lombardní sazbou. Při půjčení likvidity, banky musí centrální bance poskytnout záruky v podobě cenných papírů (Jurečka a kol., 2013).

Repo sazba

Repo sazba používána při tzv. repo operacích, tudíž finančních operacích na volném trhu, prostřednictvím kterých ČNB ovlivňuje množství peněz v ekonomice. ČNB přijímá od bank přebytečnou likviditu a bankám odevzdává jako záruku dohodnuté cenné papíry. Strany se zavazují, že po uplynutí doby splatnosti, ČNB jako dlužník vrátí věřitelské bance zapůjčenou jistinu, která je zvýšena o dohodnutý úrok a věřitelská banka vrátí ČNB poskytnuté cenné papíry. Doba trvání repo operace je 14 dní a proto úrok je označován jako dvoutýdenní repo sazba (ČNB, 2020).

3.5 Státní rozpočet

Státní rozpočet je plán finančního hospodaření státu, který je tvořen peněžními příjmy a vládními výdaji. Rozpočet má formu zákona, který navrhuje vláda a musí být schválen Poslaneckou sněmovnou. V České republice návrh státního rozpočtu vykonává

Ministerstvo financí ČR ve kooperaci se správci kapitol, teritoriálními samosprávnými celky a státními fondy (Brčák, et.al., 2014).

Jak již bylo řečeno, státní rozpočet se skládá ze příjmové a výdajové stránky. *Příjmová strana* státního rozpočtu obsahuje informace o zdrojích mezi které patří: daně (přímé, nepřímé), pojistné na sociální zabezpečení, výnosy spojené s majetkem státu, dotace, dary a podpory. *Výdajová strana* poskytuje informace o výdajích vynaložené na financování aktivit státu. Výdaje státního rozpočtu zahrnují především transferové platby domácnostem (důchody, sociální dávky atd.), transferové platby v podobě subvencí firmám, úroky z veřejného dluhu, investiční výdaje (Brčák, et.al., 2014).

Saldo rozpočtu je rozdílem mezi příjmy a výdaji. Kladné saldo označuje přebytek rozpočtu a záporné saldo znamená, že rozpočet je v deficitu (Brčák, et.al., 2014).

3.5.1 Státní dluh

Pokud vláda hospodaří s deficitem, musí si na pokrytí naplánovaných výdajů půjčovat. Tím ve skutečnosti zvyšuje státní dluh. Většinou stát svůj dluh financuje prodejem státních dluhopisů, pak v menší míře půjčkami od Evropské investiční banky. Při hospodaření s přebytkem, stát by mohl tento přebytek využít na splácení státního dluhu (Pavelka, 2007).

Státní dluh je souhrnem „*státních finančních pasiv tvořených závazky státu, které vznikly ze státem přijatých půjček a úvěrů, z vydaných státních dluhopisů a vystavených směnec, případně z jiných závazků státu.*“ (MFČR, 2020).

Tyto státní dluhopisy mohou nakupovat jak domácí, tak zahraniční subjekty. Podle toho lze rozlišovat dluh domácí (vnitřní) a dluh zahraniční (vnější) (Brčák, et.al., 2014).

Vnitřní státní dluh je dluh státu vůči občanům a právnickým osobám dané země. V případě vnitřního dluhu se velikost důchodu zůstane beze změny, protože stát dluží sám sobě a důchod se bude přerozdělován ve prospěch domácích věřitelů (Krameš, 2009).

Zahraniční dluh je dluh státu vůči jiným zemím, zahraničním společnostem, bankám, mezinárodním organizacím. Část důchodu plyne do zahraničí, protože zahraničním věřitelům je nutno splácet úroky a jistinu (Krameš, 2009).

3.6 Měnový kurz

„Většina zemí má svou vlastní měnu.“ (Holman, 2002). Měna je národní peněžní soustava dané konkrétní země. Měna se používá pro mezinárodní finanční, ekonomické nebo výpočetní transakcí.

Mezinárodní ekonomické operace jsou spojeny s výměnou národních měn. Tato výměna probíhá podle určitého poměru. Poměr mezi peněžními jednotkami různých zemí se označuje jako měnový kurz. Měnový kurz lze sledovat v nominálním (v běžných cenách) a reálném vyjádření (ve stálých cenách) (Jurečka a kol., 2013).

Nominální měnový kurz

Poměr, při kterém cena jedné měny vyjádřená v jednotkách měny jiné, se nazývá nominální měnový kurz (Pavelka, 2007).

Jestliže se měnový kurz změní tak, že za korunu je možné koupit více jednotek cizí měny, jde o nominální zhodnocení koruny či apreciaci. Apreciace znamená zvýšení ceny domácí měny vyjádřené počtem cizí měny, kterou za ní lze koupit. Příklad si můžeme uvést na měnovém páru CZK/EUR. Pokud měnový kurz klesne z 25 CZK na 24 CZK za 1 euro, bude to znamenat, že česká koruna vůči euru zhodnotila (Mankiw, 1999)

Jestliže naopak měnový kurz změní tak, že za korunu je možné koupit méně jednotek cizí měny, jde o nominální znehodnocení koruny či depreciaci. Depreciace znamená snížení ceny domácí měny vyjádřené počtem cizí měny, kterou za ní lze koupit. Pokud měnový kurz změní z 25 CZK na 26 CZK za 1 euro, mluvíme o znehodnocení české koruny (Mankiw, 1999).

Reálný měnový kurz

Reálný měnový kurz je možné charakterizovat jako poměr, ve kterém se směňují statky jedné země za statky země jiné (Jurečka a kol., 2013).

Reálný měnový kurz závisí na nominálním. Pokles nominálního měnového kursu znamená apreciaci reálného kurzu, nárůst naopak jeho depreciaci. Reálný kurz nám ukazuje, kolikrát více nebo méně statků lze za danou cizí měnu koupit v zahraničí než na domácím trhu (ČNB, 2020).

Přímý a nepřímý zápis kurzu

Stanovení kurzu národní měny v cizí měně se v současnosti nazývá měnová kotace. Existují dva způsoby zápisu měnové kotace: přímá a nepřímá kotace. Přímá kotace vypovídá o tom, jaké množství domácí měny je nutné vynaložit za jednu jednotku zahraniční měny (např. 25,3 CZK / 1 €). Naopak nepřímá kotace vyjadřuje, jaké množství zahraniční měny je nutné vynaložit na nákup jedné jednotky měny domácí (např. 0,04 € / 1 CZK) (Brčák, et.al., 2014).

3.6.1 Měnový trh

Rozvoj mezinárodních měnových a finančních vztahů vytvořil předpoklady pro vznik a fungování měnových trhů. Měnový trh je možné chápat jako systém udržitelných organizačních a ekonomických vztahů, které vznikají v procesu provádění vzájemných transakcí při nákupu a prodeji peněžních jednotek (Michailushkin & Šimko, 2008).

Měnové trhy lze rozlišit na trh valut – to je trh, ve kterém se obchoduje s papírovými bankovkami a mincemi – a trh deviz – to je trh, ve kterém se provádí bezhotovostní operace (transakce platební kartou v zahraničí, nákup zahraničních cenných papírů atd.) (Jurečka a kol., 2013).

Mezi účastníky na mezinárodním trhu peněz patří (Michailushkin & Šimko, 2008):

- Tradiční kategorie populace. Jedná se o turisty, vývozce a dovozce, investory, kteří nakupují nebo prodávají cizí měnu.
- Banky, které působí jako zúčtovací komory mezi těmi, kteří používají a kteří nabízejí cizí měnu.
- Měnové brokeři jsou ti, kteří plní pokyny klienta ohledně toho, co, kolik a kdy koupit nebo prodat.
- Centrální banky nakupují nebo prodávají určitou zahraniční měnu, kdy mají za cíl ustálit kurz domácí měny, nebo zajistit takový vývoj kurzu domácí měny, který bude v souladu s cíli její monetární politiky

Nabídka měny a poptávka po měně

Měnový kurz jako každá tržní cena utvářen na devizovém trhu v závislosti na vývoji nabídky a poptávky. Nabídku měny a poptávku po měně je možné určit pomocí vztahu nabídky a poptávky v závislosti na nominálním měnovém kurzu (Brčák, et.al., 2014).

Poptávku po měně domácí země vytváří (Brčák, et.al., 2014):

- domácí vývozci statků a služeb, které přijímají platbu za produkci v cizí měně
- zahraniční dovozci statků a služeb, které platí výrobci v jeho domácí měně
- zahraniční investoři nakupující domácí aktiva (nákup obligací, akcií apod.)
- domácí subjekty, které převádějí výnosy ze zahraničních investic do domácí měny

Čím nižší je cena domácí měny, tím větší je po ní poptávka a naopak (Pavelka, 2007).

Nabídku měny domácí země vytváří (Brčák, et.al., 2014):

- domácí dovozci statků a služeb, které platí za produkci v cizí měně
- zahraniční vývozci statků a služeb, které přijímají platbu za svou produkci v domácí měně
- domácí investoři nakupující zahraniční aktiva (nákup zahraničních obligací, akcií apod.)
- zahraniční subjekty, které převádějí výnosy z dané země do jejich měny (zahraniční)

3.7 Platební bilance

Hospodářské vztahy země s ostatními zeměmi jsou důležitým aspektem jeho hospodářské politiky. Finanční stav země na mezinárodním trhu je obvykle hodnocen podle její platební bilance. Platební bilance je důležitým ukazatelem, který umožňuje zjistit platební schopnost země a stav kterého má velký vliv na měnový kurz (Frolova, 2005).

„Platební bilance vyjadřuje ekonomické transakce subjektů dané země se zahraničím během určitého období a zachycuje mezinárodní pohyb statků, služeb výrobních faktorů a pohledávek a závazků“ (Brčák, et.al., 2014).

Platební bilance lze klasifikovat na tržní a účetní (Brčák, et.al., 2014):

- *Tržní platební bilance* je tvořena běžným a nepřerušovaným vztahem dvou platebních trhů (dovnitř a ven ze země).
- *Účetní platební bilance* představuje statistický výkaz, který shrnuje všechny zahraniční operace sledované země během určitého období realizované podvojným účetním záznamem.

Strukturu platební bilance lze klasifikovat na horizontální a vertikální struktury.

3.7.1 Platební bilance z hlediska vertikální struktury

Z hlediska vertikální struktury lze platební bilance roztrždit na kreditní se znaménkem plus a debetní položky se znaménkem mínus (Krameš, 2009). Mezi kreditní položky se řadí prodej domácích zboží a služeb, příliv důchodů, prodej aktiv nebo zvýšení závazků. Naopak mezi debetní položky je možné zařadit dovoz zboží a služeb, odliv důchodů, zvýšení aktiv nebo snížení závazků (Rojíček, Spěváček, et.al., 2016).

Podle systému podvojného účetnictví součet všech kreditních záznamu se musí rovnat součtu všech debetních záznamu. Proto na všech účtech platební bilance součet zůstatků musí být roven nule a tím platební bilance jako celek je vyrovnána (Jurečka a kol., 2013).

3.7.2 Platební bilance z hlediska horizontální struktury

Platební bilance z hlediska horizontální struktury se člení na (Brčák, et.al., 2014):

- běžný účet
- kapitálový účet
- finanční účet
- chyby a opomenutí
- změna devizových rezerv

Běžný účet

Na jedné straně běžný účet ukazuje výsledek interakce země s ostatními zeměmi za určité období a rovnováhu domácích úspor a investic na straně druhé. Bilance běžného účtu představuje rozdíl mezi domácím celkovým vývozem a domácím celkovým dovozem (Samuelson & Nordhaus, 1991). Tato veličina se skládá z obchodní bilance, bilance služeb, bilance výnosů a bilance transferů (Krameš, 2009).

Obchodní bilance představuje rozdíl mezi importem a exportem zboží. Pokud export převyšuje import, jedná se o přebytek obchodní bilance, což znamená že daná země za určité období exportovala více výrobků a zboží, než dovezla. Naopak pokud daná země dovezla více výrobků a zboží než exportovala, bude se jednat o deficit (schodek) obchodní bilance (Jurečka a kol., 2013).

Bilance služeb představuje rozdíl mezi vyvezenými a dovezenými službami. Zahrnuje takové služby jako dopravní, cestovní, finanční, pojišťovací, informační atd. (Jurečka a kol., 2013).

Bilance výnosů obsahuje výnosy rezidentů z investic v zahraničí a výnosy nerezidentů z investic v domácí ekonomice (úroky, dividendy) (Jurečka a kol., 2013).

Bilance transferů zahrnuje dary, penze, dědictví, příspěvky mezinárodním organizacím a jiné transfery bez protihodnoty (Jurečka a kol., 2013).

Kapitálový účet

Kapitálový účet zobrazuje ukazatele transakcí s kapitálovými transfery (například odpuštění dluhů a převody migrantů) a neprodukovanými nefinančními aktivy (jako jsou patenty, licence a ochranné známky) (Jurečka a kol., 2013).

Finanční účet

Finanční účet sleduje transakce, které souvisí s přílivem a odlivem kapitálu. Z časového hlediska příliv a odliv kapitálu je rozdělen na dvě kategorie: dlouhodobý (doba investice je delší než jeden rok) a krátkodobý (doba investice je kratší než jeden rok) (Klíma, 2006).

Dlouhodobý kapitál je nejvýznamnější podobou mezinárodního toku kapitálu, který může být představen jako mezinárodní investice. Je klasifikována na přímé zahraniční investice a zahraniční portfoliové investice. Přímé zahraniční investice představují přímou kontrolu nerezidenta (přímý investor) nad domácím podnikem. Může se jednat o reinvestovaný zisk, základní jmění. Zahraniční portfoliové investice nesměřují přímo k ovládnutí podniku. Jedná se o nákup státních cenných papírů, obligací atd. (Krameš, 2009).

Saldo chyb a opomenutí

Součet všech kreditních transakcí musí odpovídat součtu všech debetních transakcí a celkový zůstatek musí být vždy nulový. Ale ve skutečnosti rovnováhy téměř nikdy není dosaženo. Podle pravidel podvojného účetnictví zjištěný rozdíl musí být vyrovnán položkou s opačným znaménkem, kterým je tzv. statistická diskrepance či „chyby a opomenutí“. Na to mají vliv kurzové rozdíly, sběr dat a množství nezachytitelných plateb (Jurečka a kol., 2013).

Změna devizových rezerv

Tento účet obsahuje veškeré oficiální transakce včetně změny devizových rezerv, půjček od měnového fondu a vlád, jež financují saldo běžných a kapitálových toků. Jde tedy o bilanci spojenou se zásobami peněz a deviz (Brčák, et.al., 2014).

Devizová aktiva tvoří zahraniční měny, zlato, státní cenné papíry apod. Jsou v držení především centrální banky (Pavelka, 2007).

3.8 Hospodářské cykly

„Hospodářský cyklus představuje kolísání reálného hrubého domácího produktu kolem potenciálního produktu.“ (Pavelka, 2007).

Z hlediska délky trvání hospodářských cyklů jsou rozlišovány cykly krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Krátkodobé cykly nebo tzv. Kitchinovy cykly v délce 36 – 40 měsíců představují krátkodobé kolísání reálného produktu, které je způsobeno vlivem sezónních událostí, změnami zásob. Střednědobé cykly nebo tzv. Juglarovy cykly v délce 10 – 11 let souvisejí s vlivem investic do strojů a zařízení. A dlouhodobé cykly nebo tzv. Kondratěvovy (Kuznetsovy) cykly v délce 50 – 60 let jsou vysvětlovány válkami, klimatickými změnami, investicemi do infrastruktury, významnými inovacemi (Brčák, et.al., 2014).

3.8.1 Fáze hospodářského cyklu

Hospodářský cyklus se skládá ze čtyř fází (Brčák, et.al., 2014):

- Expanze
- Vrchol
- Recese
- Dno

Fáze expanze

Expanze se také označuje jako konjunktura a představuje období oživení a růstu ekonomické aktivity (Brčák, et.al., 2014). Při expanzi reálný produkt roste a tím ekonomika se posouvá nad svůj potenciální produkt. Firmy rozšiřují výrobní kapacity, klesá nezaměstnanost a roste poptávka po investicích. Také rostou spotřební výdaje (Pavelka, 2007).

Jakmile ekonomika překoná hranici svého předchozího maxima a kdy už je poptávka nasycena, fáze expanze přechází do fáze vrcholu (Brčák, et.al., 2014).

Fáze vrcholu

Po fázi expanze nastává fáze vrcholu. Vrchol je nejvyšším bodem ekonomického růstu. Při vrcholu nezaměstnanost obvykle dosahuje nejnižší úrovně nebo zcela zmizí. Výrobní kapacity fungují s maximálním zatížením, tj. téměř veškerý materiál a pracovní zdroje, které jsou v zemi k dispozici, jsou zapojeny do výroby. Agregátní nabídka převyšuje agregátní poptávku (Brčák, et.al., 2014).

Při vrcholu může dojít k přehřátí ekonomiky, které pak přechází v ekonomickou krizi nebo přímo k depresi (Brčák, et.al., 2014).

Fáze recese

Po fázi vrcholu nastává fáze recese, která je označována rovněž jako kontrakce. Jedná se o období, kdy výkon ekonomiky zpomaluje (Brčák, et.al., 2014). Při recesi reálný produkt klesá a ekonomika se posouvá pod svůj potenciální produkt. Firmy omezují investice a svou produkci. V důsledku toho dochází k propouštění zaměstnanců a tím roste nezaměstnanost. Lidé začínají omezovat svou spotřebu (Pavelka, 2007).

Pokud recese má dlouhodobý charakter, je označována jako deprese nebo krize (Brčák, et.al., 2014).

Fáze dna

Fáze dna je nejnižším bodem ekonomické aktivity. Produkce zboží a služeb pokračuje klesat, ekonomika nachází pod hranici svých produkčních možností. Míra nezaměstnanosti je vysoká (Brčák, et.al., 2014).

V ekonomice se postupně objevuje „bod zvratu“ po kterém následuje oživení hospodářské činnosti. Firmy, které se mohli udržet na trhu, zaměstnávají nové pracovníky, lidé mají vyšší příjmy. Ekonomika se pomalu přechází do fáze expanze (Brčák, et.al., 2014).

3.8.2 Příčiny hospodářských cyklů

Z hlediska příčin vzniku hospodářského cyklu jsou rozlišovány externí a interní.

Externí příčiny vznikají mimo rámec ekonomického systému. Mezi konkrétní externí faktory, které způsobují krize v ekonomice a určují cyklické výkyvy ekonomického vývoje,

patří například: války, sluneční skvrny, hospodářská politika, změny v počtu obyvatel a další (ius – wiki, 2020).

Interní příčiny vznikají uvnitř ekonomiky. Mezi interní faktory patří: finanční politika státu, finanční a úvěrové krize, nákladové šoky, nevhodné investice a další (ius – wiki, 2020).

3.8.3 Velká finanční krize

Velká finanční krize začala relativně nenápadně ke konci léta 2007 a byla způsobena krachem dvou hedgeových fondů investiční banky Bear Stearns. Ekonomika Spojených států a ekonomika zbytku světa se v té době nacházela ve stavu hlubokého poklesu (Foster & Magdoff, 2009).

Základní příčinou byl začátek hypoteční krize ve Spojených státech, která časem přerostla ve světovou finanční krizi. Finanční krize smetla přední světové banky a akciové trhy. Významnou roli sehrál krach investiční banky Lehman Brothers. Pro společnosti se výrazně snížily možnosti získání kapitálu při umístění cenných papírů (Roubini & Mihm, 2011). Krize zasáhla nejen Spojené státy, ale i všechny kontinenty včetně Evropy, Kanady, Číny, Ruska, Indie a Brazílie. Zasáhla tedy i státy, kde do té doby nebyly zaznamenány žádné ekonomické problémy. Krize se začala projevovat poklesem produkce, poklesem poptávky a cen surovin a rostoucí nezaměstnaností a v roce 2008 nabyla globálního charakteru (Roubini & Mihm, 2011). Uchráněny nezůstaly ani Česká republika, ani Kazachstán.

4 Vlastní práce

Analytická část bakalářské práce je zaměřena na zanalyzování a porovnání ekonomik České republiky a Kazachstánu. Tyto ekonomiky jsou porovnány z hlediska nejvýznamnějších makroekonomických ukazatelů a byl vybrán časový úsek 2008 – 2018.

4.1 Představení zemí

4.1.1 Česká republika

Česká republika je vnitrozemským státem, který se nachází ve střední Evropě. Česko na západě hraničí s Německem, na severovýchodě s Polskem, na jihovýchodě se Slovenskem a na jihu s Rakouskem. Z hlediska fyzicko – geografického Česká republika leží na hranici dvou horských soustav Českého masivu a Západních Karpat (pražský hrad, 2020).

Celkový počet obyvatel České republiky k 30. září 2019 činí 10 681 161 lidí. Veškerý přírůstek zajistí zahraniční migrace. V roce 2019 se do Česka ze zahraničí přistěhovalo 49 200 lidí především Ukrajinci a Slováci, zatímco 19 300 se jich vystěhovalo (Český statistický úřad, 2020).

Významné odvětví českého hospodářství tvoří průmysl, který zaměstnává přes 40 % všech ekonomicky aktivních obyvatel. Dále mezi nejdůležitějšími odvětví ekonomiky České republiky patří velkoobchod a maloobchod, doprava, ubytování, stravování a pohostinství, vzdělávání, zdravotní a sociální péče (Evropská unie, 2020).

4.1.2 Kazachstán

Kazachstán nebo Republika Kazachstán je nezávislou republikou, jeho politické uspořádání vychází z Ústavy. Na základě Ústavy v zemi funguje parlamentní demokracie se silným postavením presidenta (aktuálně, 2016).

Kazachstán se nachází v centru Eurasie. Větší jeho část rozkládá ve střední Asii a menší v Evropě. Země na severozápadě a severu hraničí s Ruskem, na východě s Čínou, na jihu jsou jeho sousedy Kyrgyzstán, Uzbekistán a Turkmenistán (MFA, 2020).

Celkový počet obyvatel Kazachstánu k 1. listopadu 2019 činí 18 592 730 lidí. Kazachstán je mnohonárodnostní stát ve kterém žijí 131 etnických skupin, mezi nimiž 67,98 % obyvatel jsou Kazaši, 19,32 % jsou Rusové, 3,21 % jsou Uzbekové, 1,47 % jsou Ukrajinci, 0,97 % jsou Němci a ostatní (KAZSTAT, 2020).

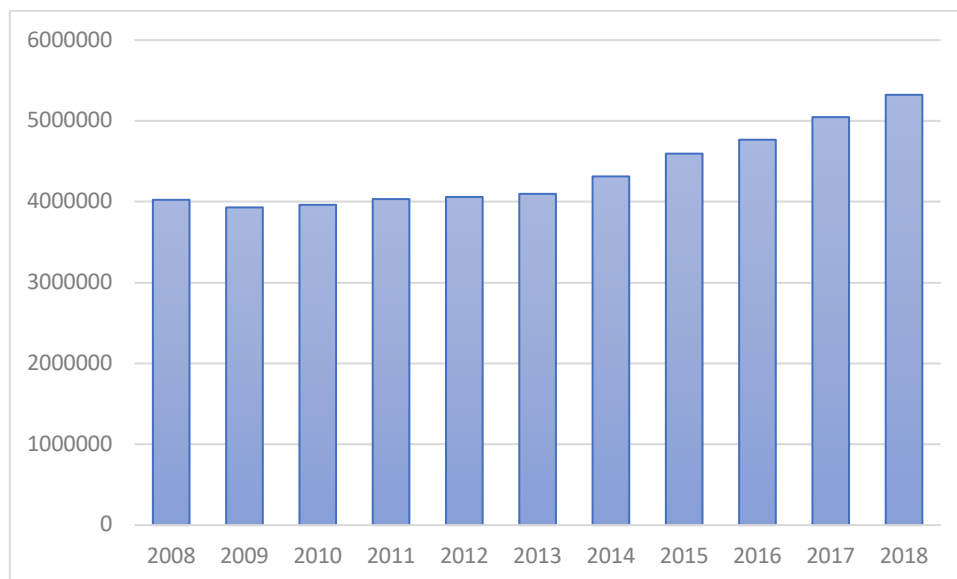
Kazachstán je průmyslově – zemědělskou zemí s kolosálními zdroji černého uhlí, železných a chromových rud, ropy a dalších nerostných surovin. Proto je známý nejbohatšími zásobami přírodních zdrojů. Větší část území Kazachstánu je obsazena pouští – 44 % a polopouští – 14 %, jen malá část je zalesněna – 4,6 % (MFA, 2020).

4.2 Vývoj hrubého domácího produktu

4.2.1 Vývoj nominálního HDP v ČR

Z grafu č. 1, ve kterém jsou uvedeny hodnoty hrubého domácího produktu v milionech Kč v letech 2008 – 2018 je vidět, že hrubý domácí produkt od roku 2010 plynule rostl. V roce 2009 došlo k propadu objemu HDP České republiky na 3 930 409 milionů Kč, oproti roku 2008, kdy hrubý domácí produkt dosahoval výše 4 024 117 milionů Kč. Hlavním důvodem poklesu HDP České republiky v roce 2009 byla celosvětová finanční krize, při které došlo k výrazné změně vlivu odvětví na zdroje HDP a výdajové složky v užití hrubého domácího produktu.

Graf č. 1 Vývoj nominálního HDP ČR v letech 2008 – 2018 (v mil. Kč)

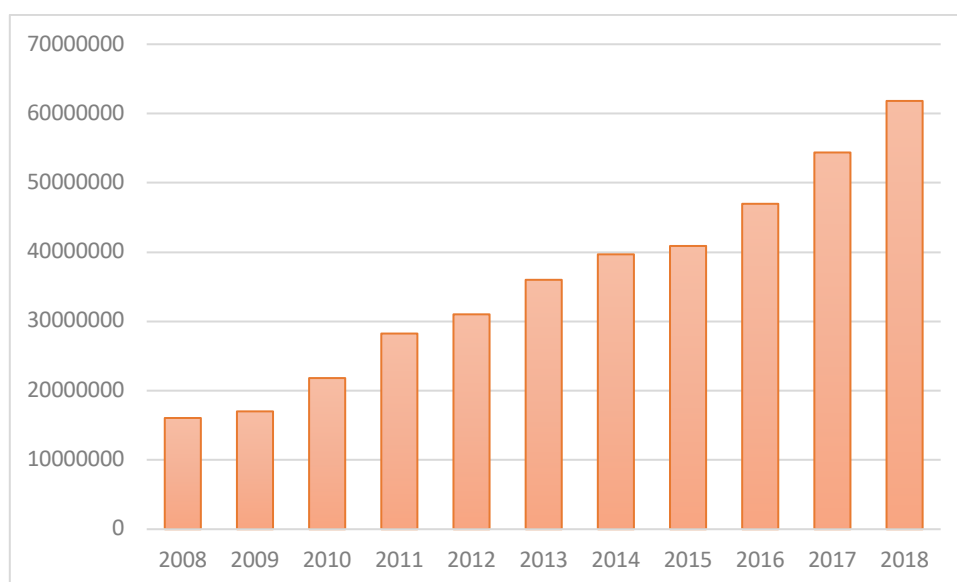
Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2020

Za následným oživením hrubého domácího produktu v letech 2009 – 2010 stál především vývoj zahraniční poptávky a takže pozitivní roli sehrálo obnovení růstu a vývoj ekonomiky nejbližších obchodních partnerů ČR (Výroční zpráva ČNB, 2011). V letech 2012 – 2013 došlo k poklesu HDP, ale propad nebyl zdaleka tak velký jako

v roce 2009. Příčinou recese zde byl snížení spotřeby českých domácností a spotřeby vládního sektoru (Výroční zpráva ČNB, 2013). Po krizové situaci v roce 2009 hrubý domácí produkt mírně stoupal a v roce 2018 dosáhl hodnoty 5 323 556 milionů Kč. Pro další ekonomický rozvoj ekonomiku by měly nadále podporovat rostoucí zahraniční poptávka, rostoucí spotřeba českých domácností a celkově silná domácí investiční aktiva (Výroční zpráva ČNB, 2019).

4.2.2 Vývoj nominálního HDP v Kazachstánu

Graf č. 2 Vývoj nominálního HDP v Kazachstánu v letech 2008 – 2018 (v mil. KZT)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2020

Ekonomický růst v Kazachstánu bez ohledu na celosvětovou finanční krize se udržel, ale tempo růstu HDP se výrazně zpomalilo. Výrazné zpomalení tempa růstu HDP v letech 2008 – 2009 bylo způsobeno poklesem produkce v zemědělství a zpracovatelském průmyslu. Tempo růstu hrubého domácího produktu v roce 2009, oproti roku 2008, vzrostlo jen o 1,2 % a objem nominálního HDP dosahoval výše 17 007 647 milionů KZT (tj. 113 938,8 mil. USD) (Výroční zpráva NB RK, 2010).

V letech 2010 – 2011 v důsledku oživení světové ekonomiky a zvýšení zahraniční poptávky došlo k hospodářskému oživení Kazachstánu. V roce 2010 HDP vzrostl o 7 % a v roce 2011 o 7,5 %. Od roku 2012 do roku 2015 v důsledku zpomalení růstu v těžebním a zpracovatelském průmyslu, zhoršení zahraničních ekonomických podmínek a poklesu cen

ropy a kovů na světových trzích, tempo růstu HDP zpomalilo a v roce 2015, oproti roku 2014, vzrostlo jen o 1,2 % (Výroční zpráva NB RK, 2016).

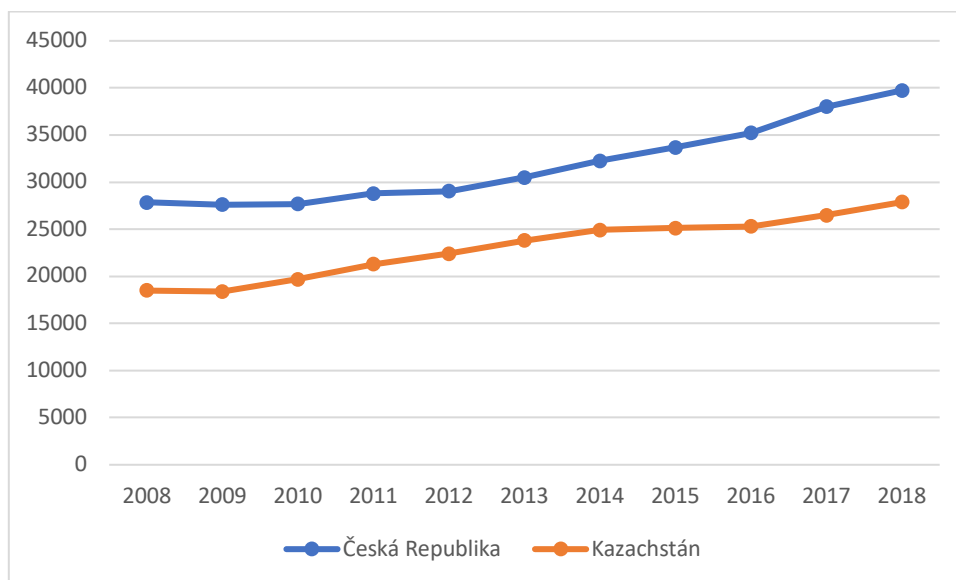
Dle grafu č. 2 je vidět, že v letech 2016 – 2018 tempo růstu hrubého domácího produktu zrychlil a v roce 2018 HDP dosáhl hodnoty 61 819 536 milionů KZT (tj. 160 904 milionů USD). K pozitivní dynamice růstu HDP významně přispěl průmysl a obchod (Výroční zpráva NB RK, 2019).

4.2.3 HDP na obyvatele v PPP

Pro srovnání výkonnosti ekonomik obou zemí byl použit absolutní ukazatel HDP na jednoho obyvatele dle parity kupní síly. Dle grafu č. 3 je vidět, že hrubý domácí produkt na obyvatele v České republice ve srovnání se Kazachstánem výrazně vyšší.

V České republice tato hodnota v letech 2008 – 2018 vzrostla ze 27 845 USD na obyvatele na 39 743 USD na obyvatele, zatímco v Kazachstánu z 18 519 USD na obyvatele na 27 879 USD na obyvatele. Celosvětová finanční krize, která proběhla v období 2008 – 2009 provedla své negativní korektivy, stejně jak na českou ekonomickou úroveň, tak i na kazašskou. V roce 2009 je možné vidět pokles makroekonomického ukazatele České republiky průměrně o 246 USD a v Kazachstánu hodnota ukazatele poklesla o 127 USD. Do roku 2010 obě ekonomiky stagnovaly.

Graf č. 3 Vývoj HDP na obyvatele dle PPP (v USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě World Data Bank, 2020

V následujících rocích obě ekonomiky obnovily růst díky nárůstem zásob a zahraniční poptávky v České republice a realizaci protikrizových programů v Kazachstánu. V letech 2012 – 2013 došlo k mírnému poklesu na straně českého HDP na obyvatele, způsobený snížením spotřeby domácnosti a investic (Výroční zpráva ČNB, 2013). Naproti tomu na straně kazašského HDP na obyvatele došlo k mírnému růstu, vyvolaný růstem sektoru služeb a venkovského průmyslu.

Od roku 2014 tempo růstu sledovaného HDP na obyvatele Kazachstánu výrazně zpomalilo z důvodu propadu cen ropy a kovů na světových trzích, zatímco HDP na obyvatele České republiky mírně stoupal díky rostoucí spotřeby domácnosti a investic.

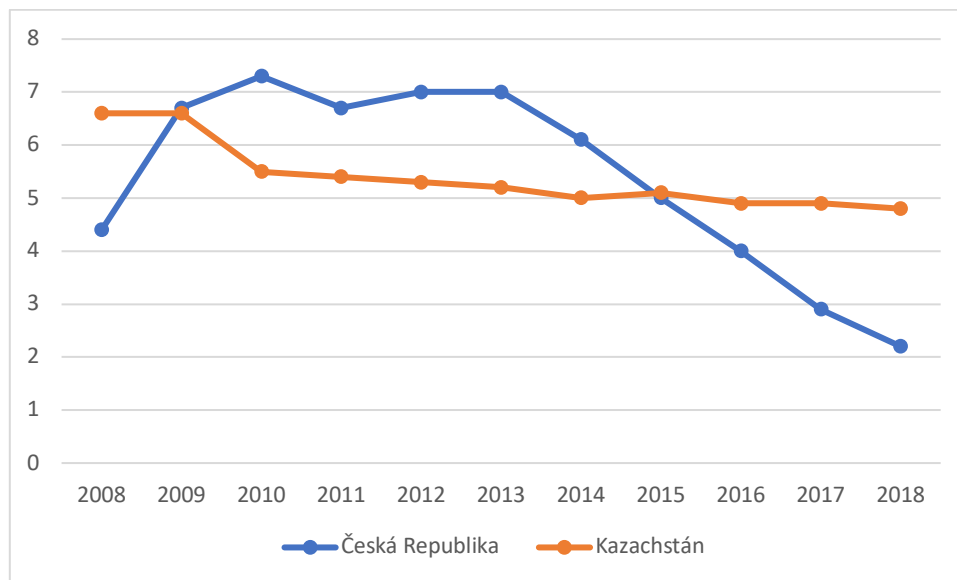
4.3 Vývoj nezaměstnanosti

Na grafu č. 4 můžeme nalézt průběh vývoje obecné míry nezaměstnanosti České republiky a Kazachstánu od roku 2008 do roku 2018. V roce 2009 se v České republice zaměstnanost a počet volných pracovních míst snižovaly z důvodu celosvětové finanční krize (Výroční zpráva ČNB, 2010). A v souladu s tím došlo k nárůstu míry nezaměstnanosti na 6,7 %, což bylo o 2,3 % více oproti roku 2008. V roce 2010 vývoj obecné míry nezaměstnanosti dosáhl 7,3 %. Díky postupnému oživení domácí ekonomiky ČR došlo k pouze mírnému zlepšování situace na trhu práce a nárůst nezaměstnanosti se zpomalil. V letech 2012 – 2013 vlivem významného zpomalení zahraniční poptávky a poklesem spotřeby domácnosti nezaměstnanost mírně narostla a dosáhla hodnoty 7 % (Výroční zpráva ČNB, 2013). Díky celkovému růstu ekonomiky ČR od roku 2015 došlo k oživení na trhu práce, které se projevovalo poklesem míry nezaměstnanosti. V roce 2018 míra nezaměstnanosti dosáhla hodnoty 2,2 % a Česká republika má nejen rekordně nízkou nezaměstnanost, která je nejnižší v celé Evropě, ale i historický nejvyšší počet volných pracovních míst (Výroční zpráva ČNB, 2019).

V Kazachstánu v roce 2009 míra nezaměstnanosti zůstala na stejné úrovni jako v roce 2008 na 6,6 %. Od roku 2010 míra nezaměstnanosti v Kazachstánu mírně klesá (o 0,1 % každý rok) a dlouhodobě se drží pod 6 %. Je to díky rozšíření domácí poptávky a realizaci programu „Zaměstnanost Republiky Kazachstán 2020“ od roku 2011, hlavním cílem kterého je zlepšení blahobytu, snížení míry nezaměstnanosti a zvýšení úrovně zaměstnanosti v Kazachstánu. Tento program zahrnuje v sobě tři hlavní směry: podpora soukromého podnikání na venkově, školení a podpora v zaměstnání, pomoc a hledání práce osobám nezaměstnaným a lidem s nízkými příjmy. Vývoj míry nezaměstnanosti

v Kazachstánu neustále snižoval a v roce 2018 míra nezaměstnanosti dosáhla 4,8 % (akorda, 2020).

Graf č. 4 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2008 – 2018, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ a KAZSTAT, 2020

4.4 Vývoj inflace

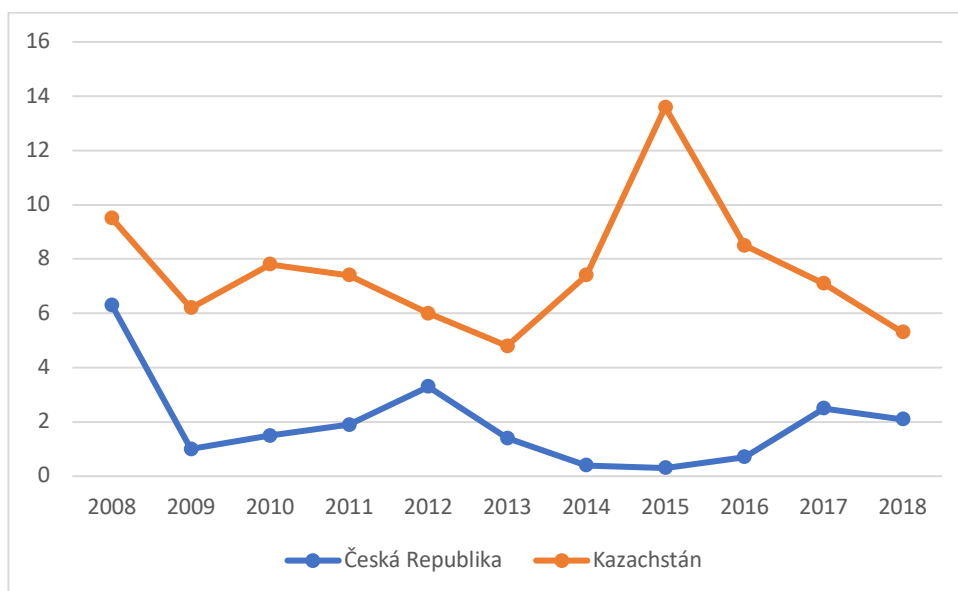
Česká míra inflace v roce 2009 byla 1,0 %, což je hodnota významně nižší než v roce 2008, kdy byla 6,3 %. Z grafu č. 5 je vidět, že vysoká míra inflace v České republice byla v roce 2008. Jedním z hlavních důvodů této vysoké inflace byla finanční krize a prudký růst cen komodit především ropy. Rostly ceny produktů a snížená sazba DPH z 5 % vzrostla na 9 %. Na jejich změnu měly vliv regulované ceny a nepřímé daně (Výroční zpráva ČNB, 2010). Naproti tomu v Kazachstánu v roce 2008 míra inflace byla 9,5 %, což odpovídalo inflačnímu cíli stanovenou Národní bankou Kazachstánu ve výši 7,5 – 9,5 %. V roce 2009 inflace se snížila na 6,2 %. Snížení míry inflace byla způsobena nízkou obchodní aktivitou, nízkým tempem růstu peněžních příjmů obyvatel a omezenou spotřebitelskou poptávkou (Výroční zpráva NB RK, 2010).

V roce 2010 Českou národní bankou byl stanoven nový inflační cíl ve výši 2 %. Česká míra inflace poklesla pod dolní hranici tolerančního pásma inflačního cíle na 1,5 % z důvodu zpomalení růstu regulovaných cen a nízké domácí poptávky (Výroční zpráva ČNB, 2011). V Kazachstánu míra inflace vzrostla na 7,8 %. Důvodem zvýšení inflace v roce

2010 posloužil projev vnějších faktorů, jako je zvýšení světových cen komodit především ropy a kovů a nerovnováha ze strany nabídky a poptávky v ekonomice (Výroční zpráva NB RK, 2011).

Inflace se v České republice v průběhu roku 2011 nacházela poblíž inflačního cíle ČNB a dosáhla hodnoty 1,9 %. Celková inflace se v roce 2012, v důsledku zvýšení snížené sazby DPH z 10 % na 14 % a růstem světových cen komodit a dovozních cen, nacházela nad horní hranicí tolerančního pásma cíle a dosáhla hodnoty 3,3% (ČNB, 2011). Inflace v Kazachstánu mírně snížila a dosáhla v roce 2011 7,4 % a 6,0 % v roce 2012.

Graf č. 5 Vývoj míry inflace v ČR a Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ a KAZSTAT, 2020

V letech 2012 – 2015 míra inflace v České republice klesala a v roce 2015 dosáhla nejnižší hodnoty za posledních osm let sledovaného období a poklesla na 0,3 %. Taková nízká inflace byla zapříčiněná vnějšími faktory, jakými jsou nízké ceny komodit na světových trzích (Výroční zpráva ČNB, 2016). V Kazachstánu míra inflace v roce 2013 činila 4,8 % a dosáhla nejnižší hodnoty za posledních pět let. Bylo to způsobeno dalším poklesem cen komodit na světových trzích a nízkou konkurencí na trzích zboží a služeb. A v roce 2015 inflace v Kazachstánu činila 13,6 %, což je nejvyšší úroveň za posledních osm let. Zásadní vliv na zvýšení kazašské míry inflace měly propad cen ropy na světových trzích a oslabení národní měny, ke kterému došlo v důsledku přechodu na režim volného pohyblivého směnného kurzu v srpnu 2015 (Výroční zpráva NB RK, 2016).

V průběhu roku 2016 inflace v České republice nacházela pod inflačním cílem a činila 0,7 %. Nakonec v roce 2017, díky růstu mezd a růstu cen potravin, inflace dosáhla 2,5 % a nacházela v horní polovině tolerančního pásma cíle ČNB (Výroční zpráva ČNB, 2018). V Kazachstánu míra inflace oproti roku 2015 snížila na 8,5 % v roce 2016. Snížení míry inflace bylo způsobeno především zvýšením cen potravin. V roce 2017 taky sledováno snížení inflace na 7,1 %, které bylo způsobeno stabilní situací na světových komoditních a potravinových trzích (Výroční zpráva NB RK, 2018).

V posledním roce sledovaného období se míra inflace v České republice snížila o 0,4 p.b. na úroveň 2,1 %. Během roku 2018 inflace nacházela okolo inflačního cíle ČNB a rok 2018 patří k nejúspěšnějším v cílování inflace za posledních dvacet let (Výroční zpráva ČNB, 2019). Inflace v Kazachstánu prodloužilo snížení a v roce 2018 se snížila o 1,8 p.b. na úroveň 5,3 %. Zpomalení inflace v Kazachstánu bylo způsobeno vlivem nabídkového faktoru, který přispěl ke snížení cen ovoce, zeleniny a energií (Výroční zpráva NB RK, 2019).

4.5 Vývoj úrokové míry

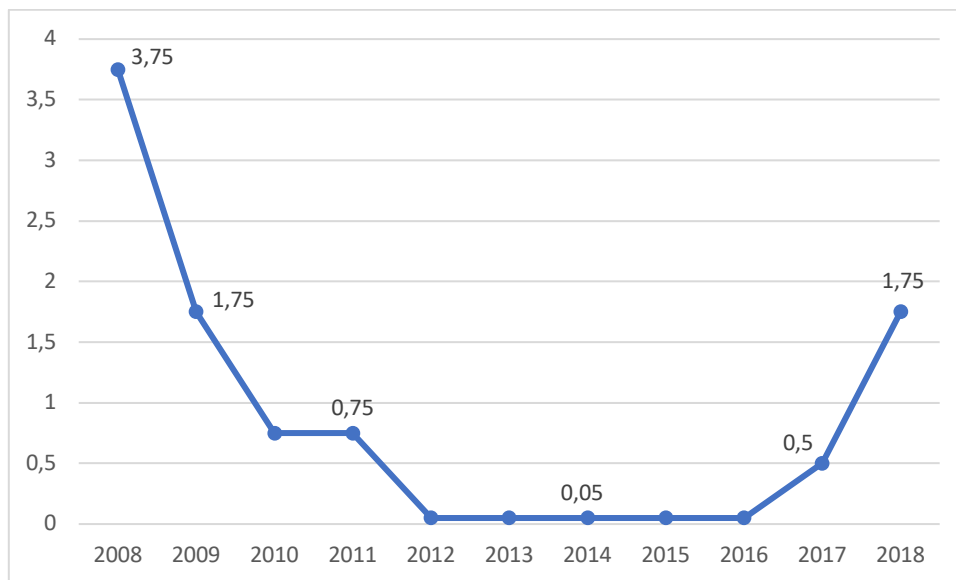
Pro posouzení úrokové míry v sledovaném období byla použita 2T repo sazba. Jak je vidět na grafech č. 6 a 7, úroková sazba byla vždy nižší v České republice než v Kazachstánu. Nejvyšší procento úrokové míry v České republice bylo dosaženo v roce 2008, a to 3,75 %. Naopak nejnižší procento bylo zaznamenáno v roce 2012, a to 0,05 %. Od roku 2012 až do roku 2016 nedošlo k žádným změnám české 2T repo sazby, která se udržela na technické nule, tj. na úrovni 0,05 %.

V roce 2017 ČNB zvýšila 2T repo sazbu na úroveň 0,5 %. Jednalo se o první zvýšení úrokových sazeb od roku 2008. Zvýšení úrokových sazeb Českou národní bankou bylo způsobeno rostoucí inflací, nedostatkem pracovních sil a silným růstem mezd. Takže nárůst úrokových sazeb je spojen s dobrou kondicí ekonomiky České republiky (Výroční zpráva ČNB, 2018). V roce 2018 také lze pozorovat zvýšení úrokové sazby, kdy 2T repo sazba dosáhla hodnoty 1,75 %.

V období od roku 2008 až do roku 2013 lze pozorovat snížení úrokové sazby v Kazachstánu. Nízká míra inflace se stála základem pro postupné snížení úrokové sazby z 11 % v roce 2008 na 5,5 % v roce 2013. Pak od roku 2013 v souvislosti s udržováním mírné inflace v zemi a převládajícími podmínkami fungování finančního trhu se rada

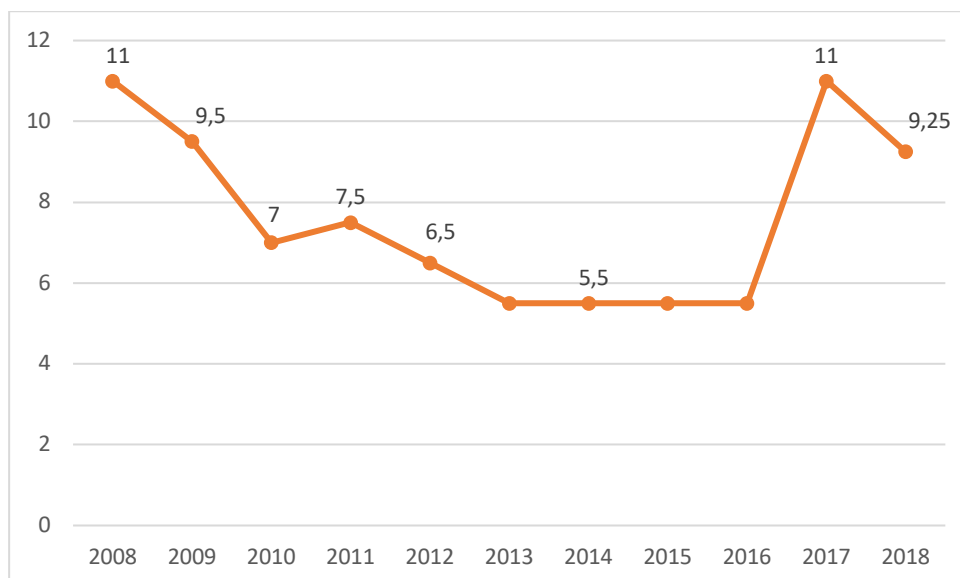
národní banky Republiky Kazachstán rozhodla stanovit a udržet se úrokovou sazbu na úrovni 5,5 % (Výroční zpráva NB RK, 2014).

Graf č. 6 Vývoj 2T repo sazby ČR v letech 2008 – 2018, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČNB, 2020

Graf č. 7 Vývoj 2T repo sazby v Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě NB RK, 2020

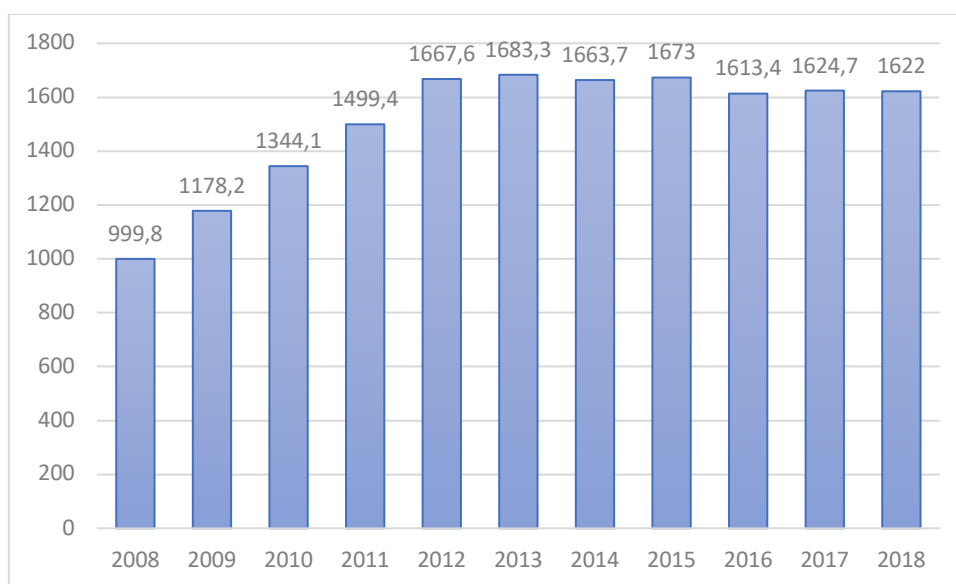
Od února 2017 se Národní banka Republiky Kazachstán rozhodla o tom, že repo sazba bude od 1.dubna přirovnána k základní sazbě. Podle analytiků repo sazba ve výši 5,5 % neodrážela skutečnou hodnotu peněz na trhu. Vzhledem k tomu, že úroková sazba byla podhodnocena ve vztahu k reálné hodnotě peněz a míře inflace, stát přišel o část příjmů (Výroční zpráva NB RK, 2018). V roce 2018 hodnota úrokové sazby dosáhla 9,25 %.

4.6 Vývoj státního dluhu

4.6.1 Vývoj státního dluhu v ČR

Na grafu č. 8 lze vidět vývoj státního dluhu České republiky od roku 2008 do roku 2018. K největšímu meziročnímu nárůstu státního dluhu došlo v krizovém roce 2009. V tomto roce se státní dluh zvýšil o 178,4 mld. Kč na 1178,2 mld. Kč, oproti roku 2008, kdy dluh činil 999,8 mld. Kč. Sledované období let 2008 až 2013 se vyznačovalo růstovým trendem státního dluhu. Tento trend byl zapříčiněn především rozpočtovými schodky.

Graf č. 8 Vývoj státního dluhu v ČR v letech 2008 – 2018 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě MF ČR, 2020

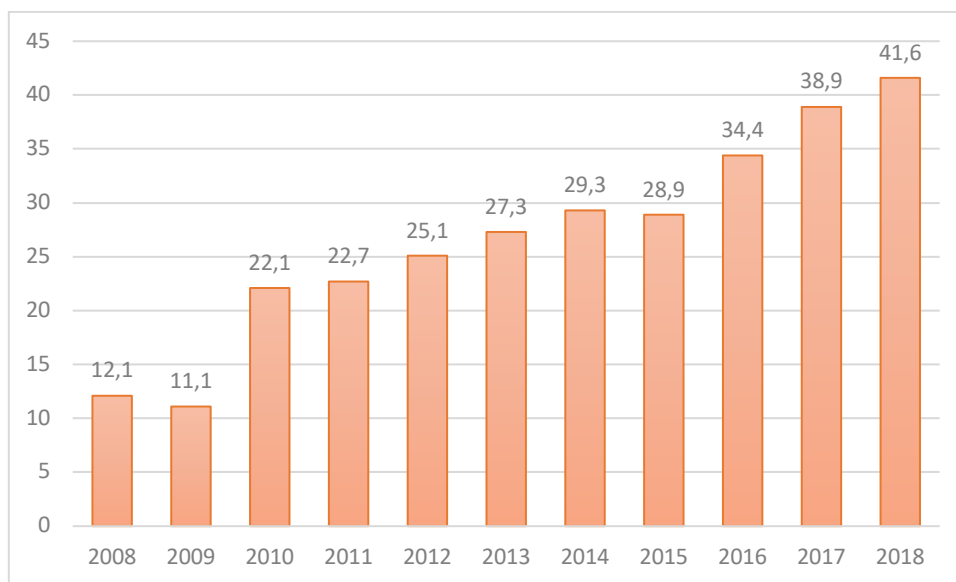
V roce 2014 došlo ke stabilizaci nominální výše státního dluhu a k prvnímu meziročnímu poklesu od roku 2008. Tento pokles byl zapříčiněn efektivním řízením likvidity státní pokladny a také dobrými ekonomickými podmínkami, díky kterým došlo k výraznému oživení ekonomiky. A v roce 2014 se státní dluh snížil o 19,6 mld. Kč

na 1663,7 mld. Kč, oproti roku 2013, kdy státní dluh měl hodnotu 1683,3 mld. Kč. V roce 2015 došlo k mírnému zvýšení státního dluhu o 9,3 mld. Kč na 1673 mld. Kč a v roce 2016 k relativně výraznému poklesu o 59,6 mld. Kč. Důvodem je vysoký rozpočtový přebytek. V roce 2017 došlo k mírnému navýšení státního dluhu a v posledním roce sledovaného období k nepatrnému poklesu o 2,7 mld. Kč a státní dluh činil 1622 mld. Kč (ÚNRR, 2019).

4.6.2 Vývoj státního dluhu v Kazachstánu

Na grafu č. 9 je vidět vývoj státního dluhu v Kazachstánu od roku 2008 do roku 2018. K největšímu meziročnímu nárůstu státního dluhu došlo v roce 2010, kdy dluh, oproti roku 2009, stoupl o 11 mld. USD na 22,1 mld. USD. Od roku 2010 se kazašský státní dluh každoročně zvyšoval až do roku 2014, kdy státní dluh činil 29,3 mld. USD. Nárůst dluhu byl způsoben vydáním krátkodobých státních dluhopisů, dlouhodobých státních dluhopisů a dlouhodobých státních spořicí dluhopisů. Taky jedním z důvodů zvýšení bylo umístění několika emisí eurobondů vládou na financování rozpočtového deficitu (Výroční zpráva NB RK, 2011).

Graf č. 9 Vývoj státního dluhu v Kazachstánu v letech 2008 – 2018 (v mld. USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě MF RK, 2020

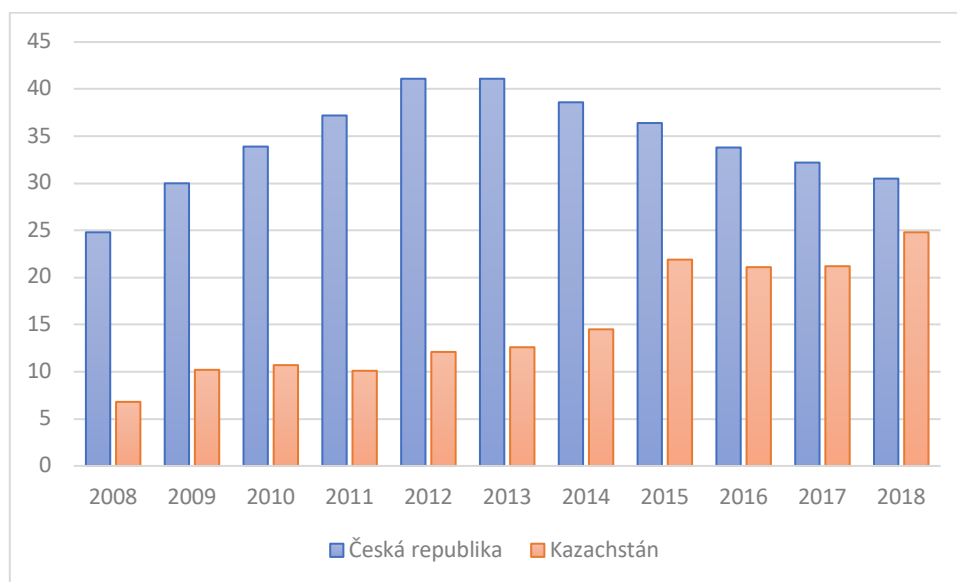
V roce 2015 došlo k mírnému poklesu státního dluhu o 0,4 mld. USD na 28,9 mld. USD. Ale od roku 2016 až do konce sledovaného období se státní dluh každým

rokem zvyšoval a v roce 2018 dosáhl nejvyšší hodnoty a to 41,6 mld. USD. To se stalo zejména kvůli financování rozpočtového deficitu a oslabení kurzu kazašské národní měny vůči zahraničním měnám (Výroční zpráva NB RK, 2019).

4.6.3 Státní dluh k HDP

Dle grafu č. 10 lze vidět, že po celou dobu sledovaného období si vede značně lépe Kazachstán oproti České republice. Státní dluh k hrubému domácímu produktu nepřesáhl v České republice 45 %. Nejvyšší hodnota státního dluhu k HDP ČR byla zaznamenána v roce 2013 a to 41,1 % a nejnižší hodnoty bylo dosaženo roku 2008, kdy státní dluh k HDP činil 24,8 %. Od roku 2013 až do konce sledovaného období lze pozorovat mírné snížení státního dluhu k HDP České republiky. Meziroční pokles státního dluhu k hrubému domácímu produktu ČR způsoben především silným ekonomickým růstem. V roce 2018 klesla zadluženost České republiky vůči HDP na 30,5 % a podle Eurostatu měla Česká republika čtvrtý nejnižší dluh v Evropské unie (ČT24, 2018).

Graf č. 10 Vývoj státního dluhu k HDP ČR a Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ a MF RK, 2020

V Kazachstánu nejnižší hodnota státního dluhu k HDP byla zaznamenána v roce 2008 a naopak nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v roce 2018. V roce 2008 výše státního dluhu Kazachstánu k HDP byla 6,8 % a v roce 2018 24,8 %. V porovnání s Českou republikou státní dluh vůči HDP v Kazachstánu od roku 2013 každoročně mírně stoupal.

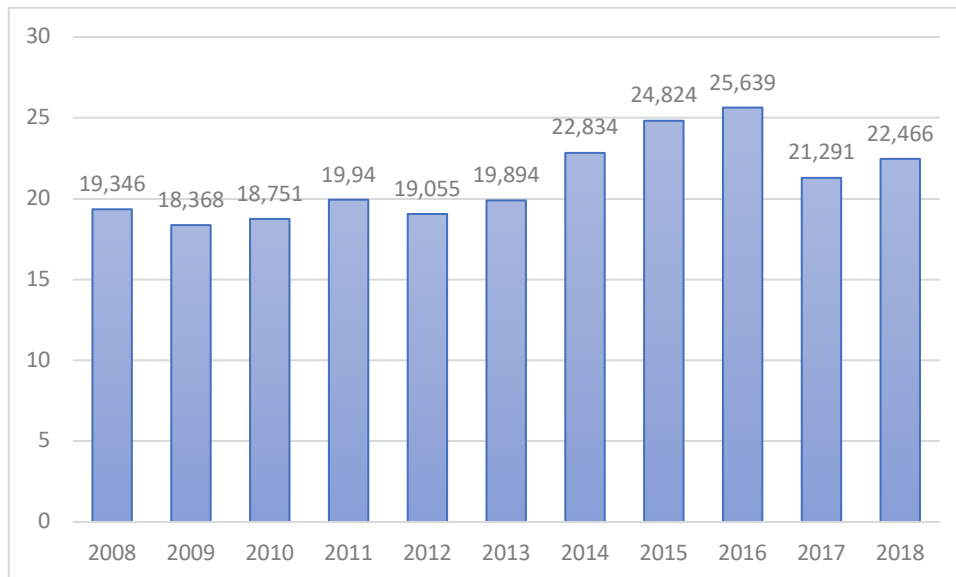
Pokles byl zaznamenán jen v roce 2016, kdy státní dluh k HDP činil 21,1 %. Jak již bylo uvedeno výše, zvýšení státního dluhu vůči HDP v Kazachstánu bylo způsobeno financováním rozpočtového deficitu a oslabením kurzu kazašské národní měny vůči zahraničním měnám (Výroční zpráva NB RK, 2019).

4.7 Vývoj měnového kurzu

4.7.1 Vývoj české koruny vůči americkému dolaru

Rok 2009 byl označován vysokou volatilitou kurzu české koruny vůči americkému dolaru, která byla způsobena pohybem kapitálu (především krátkodobého) v době hospodářské krize. Domácí měna vzhledem k dolaru posílila z 19,346 Kč na 18,368 Kč (Výroční zpráva ČNB, 2010). V letech 2010 – 2011 vývoj kurzu české koruny působily vnější faktory, jako je řecká krize, fiskální krize v Irsku a obavy z rozšíření dluhové krize do dalších zemí eurozóny (Výroční zpráva ČNB, 2011). Pod vlivem uvedených faktorů, kurz koruny vůči americkému dolaru oslaboval a v roce 2011 kurz činil 19,94 CZK/USD.

Graf č. 11 Vývoj české koruny vůči americkému dolaru v letech 2008 – 2018, (v CZK/USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČNB, 2020

Od roku 2012 směnný kurz mírně stoupal z 19,055 CZK/USD na 25,639 CZK/USD v roce 2016. Jedním z důvodů oslabení domácí měny se stalo zvyšování úrokových sazeb v USA. Dalším důvodem oslabení koruny bylo to, že ČNB od roku 2013 až do roku 2016

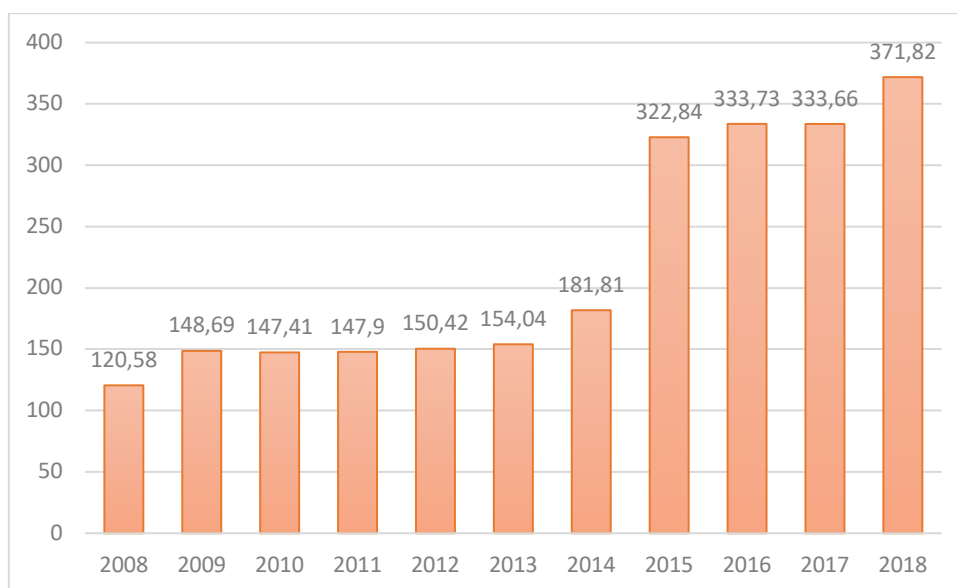
využívala měnový kurz jako další nástroj uvolňování měnových podmínek, aby se kurz koruny k euru udržoval na 27 Kč (Výroční zpráva ČNB, 2016).

V roce 2017 po ukončení měnového závazku ČNB česká koruna začala posilovat k euru a tudíž všem světovým měnám včetně dolaru. Domácí měna vůči dolaru posílila z 25,639 CZK/USD na 21,291 CZK/USD. V roce 2018 koruna oslabila vůči dolaru v důsledku nepříznivého globálního vývoje (Výroční zpráva ČNB, 2019). Kurz mírně stoupl a činil 22,466 CZK/USD.

4.7.2 Vývoj kazašské tenge vůči americkému dolaru

Na grafu č. 12 lze vidět vývoj měnového kurzu v Kazachstánu od roku 2008 do roku 2018. Z následujícího grafu lze pozorovat, že trend měnového kurzu kazašské tenge k dolaru od roku 2008 nevedl k posilování národní měny až do současnosti.

Graf č. 12 Vývoj kazašské tenge vůči americkému dolaru v letech 2008 – 2018, (v KZT/USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě NB RK, 2020

V roce 2009 vznikla vlna devalvace kazašské národní měny – tenge – kdy dolar z 120,58 KZT/USD vyskočil na 148,69 KZT/USD. Devalvace byla způsobena změnami v měnové politice, výrazným poklesem cen barelu ropy, která klesla z 143,95 USD/barel na 33,73 USD/barel, a rostoucím zahraničním dluhem (Výroční zpráva NB RK, 2010). Od roku 2010 měnový kurz mírně stoupl z 147,41 KZT/USD na 154,04 KZT/USD

v roce 2013. Důvodem oslabení národní měny je mírné snížení obchodní bilance, snížení přílivu zahraničních investic a zvýšení kazašských investic do zahraničí (Výroční zpráva NB RK, 2011).

Další vlna devalvace byla v roce 2014, kdy kazašské tenge oslabilo vůči americkému dolaru o 18,4% z 154,04 KZT/USD na 181,81 KZT/USD. Hlavními faktory k vytváření měnového kurzu tenge byly situace v zemích hlavních obchodních partnerů a propad cen ropy na světových trzích (Výroční zpráva NB RK, 2015). V roce 2015 bylo Národní bankou Kazachstánu rozhodnuto o přechodu národní měny do volně plovoucího kurzového režimu. Po přechodu na volně plovoucí kurzový režim, tenge vůči dolaru devalvoval o 86,5 % a činil 322,84 KZT/USD (Výroční zpráva NB RK, 2016).

V letech 2016 – 2018 Národní banka dodržovala politiku volně plovoucího kurzu. Situace na devizovém trhu byla ovlivněna kolísáním cen na světových komoditních trzích a dynamikou národních měn zemí – hlavních obchodních partnerů Kazachstánu. Během roku 2018 měnový kurz tenge vykazoval vysokou volatilitu a kazašské tenge vůči dolaru oslabilo o 15,6 % na 371,82 KZT/USD (Výroční zpráva NB RK, 2019).

4.8 Vývoj platební bilance

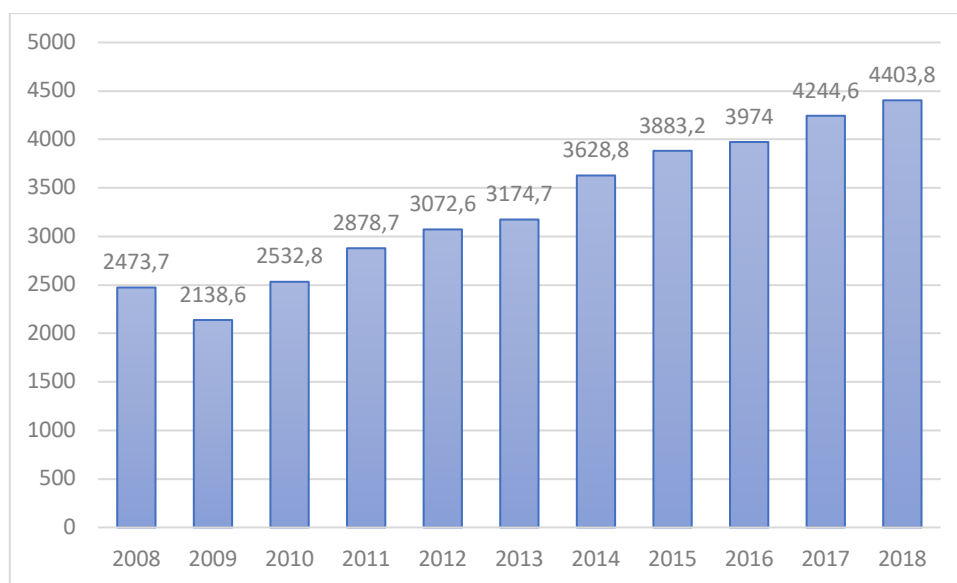
4.8.1 Export

Česká republika

Dle grafu č. 13 je vidět, že Česká republika zaznamenala pokles exportu pouze jednou, v roce 2009, kdy vývoz byl již poznamenán celosvětovou finanční krizí. V porovnání s rokem 2008 se export meziročně snížil o 13,5 % a dosáhl 2138,6 mld. Kč. Na celkovém vývozu se meziročně snížil podíl strojů a přepravních prostředků a tržních výrobků. Díky domácímu hospodářskému oživení a růstu zahraniční poptávky, hodnota exportu od roku 2010 postupně stoupala ze 2138,6 mld. Kč na 4403,8 mld. Kč v roce 2018.

S cílem zlepšit situaci v oblasti zahraniční ekonomické činnosti schválila a přijala vláda České republiky v březnu 2012 národní Exportní strategii ČR 2012 – 2020. Exportní strategie je postavena na třech sloupech: zpravodajství pro export, rozvoj exportu a podpora obchodních příležitosti. Takže aktivity na podporu diverzifikace českého exportu byly zaměřeny na rozvoj exportu do mimoevropských zemí. V rámci exportní strategie český export směřoval do dvanácti zemí, které byly definovány jako prioritní zahraniční trhy, tj. Čína, Kazachstán, Ruská federace, Brazílie, Mexiko, Srbsko, Ukrajina, Indie, Irák, USA, Turecko a Vietnam (MPO, 2012).

Graf č. 13 Růst exportu České republiky v letech 2008 – 2018, (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2020

Díky dobré situaci na evropských automobilových trzích a z poptávky po výrobcích na zpracovatelském průmyslu, export v roce 2014 se zvýšil o 14,3 % z 3174,7 mld. Kč na 3628,8 mld. Kč. Na druhou stranu se snížil vývoz do Společenství nezávislých států z důvodu výrazného poklesu vývozu na Ukrajinu (o 36,5 % meziročně) (MPO, 2014).

V roce 2018 export dosáhl hodnoty 4403,8 mld. Kč. Celkem 84,1 % českého exportu směřovalo do zemí Evropské unie, což je nejvíc za posledních šest let. Kromě Evropské unie se Česká republika zvýšila export do Společenství nezávislých států (o 12,9 %), rozvojových zemí Ameriky (o 3,5 %), na Africký kontinent, a také do zemí Asie a Severní Ameriky (MPO, 2018).

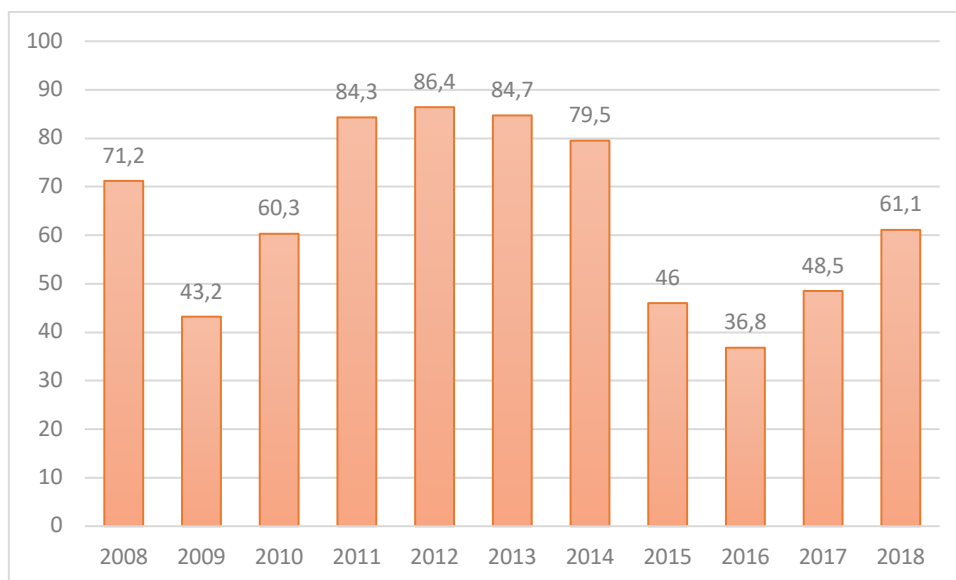
Kazachstán

Export Kazachstánu přímo úměrně závisí na těžbě a vývozu komodit, především ropy (energyprom, 2017). Z důvodu propadu cen ropy na celosvětových trzích a zhoršení globálních ekonomických podmínek došlo ke snížení hodnoty kazašského exportu v roce 2009 na 43,2 mld. dolarů. Export se snížil v roce 2009 oproti roku 2008 o 38,9 % (Výroční zpráva NB RK, 2010). V letech 2010 – 2012 se díky postupnému oživení světové ekonomiky obnovily růst cen komodit a dobře ovlivnily export Kazachstánu. Tak rok 2012 byl pro export Republiky Kazachstán důležitým rokem, kdy kazašský export dosáhl svého

vrcholu ve výši 86,4 miliard dolarů. Od roku 2011 do roku 2013 úroveň exportu byla téměř stejná.

Později v roce 2015 hodnota kazašského exportu klesla zhruba o polovinu ve srovnání s rokem 2014, a to z 79,5 miliard dolarů na 46 miliard dolarů. Podobný výrazný pokles exportu byl zaznamenán v krizovém roce 2009. Klíčovým faktorem, který vyvíjel kritický tlak na kazašský export a způsobil snížení vývozu – je výrazné klesající ceny na celosvětových komoditních trzích (Výroční zpráva NB RK, 2016). V roce 2016 vývoz nadále klesal a oproti roku 2015 se snížil o 9,2 miliard dolarů. V letech 2017-2018 díky příznivé cenové situace na celosvětových a komoditních trzích ekonomika Kazachstánu se vyvíjela a vzrostla produkce ropy a zemního plynu. Uvedené faktory ovlivnili zrychlení růstu vývozu a v roce 2018 hodnota exportu dosáhla 61,1 miliard dolarů (Výroční zpráva NB RK, 2019).

Graf č. 14 Růst exportu v Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v mld. USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2020

Hlavními obchodními partnery Kazachstánu ve exportu jsou Evropská unie, Čína, Rusko, Kanada, Turecko, Uzbekistán, Spojené státy. Hlavní exportní položky: ropa a ropné produkty, zemní plyn, chemikálie, stroje, železné, barevné a vzácné kovy, obilí a bavlna (Sultanov, 2014).

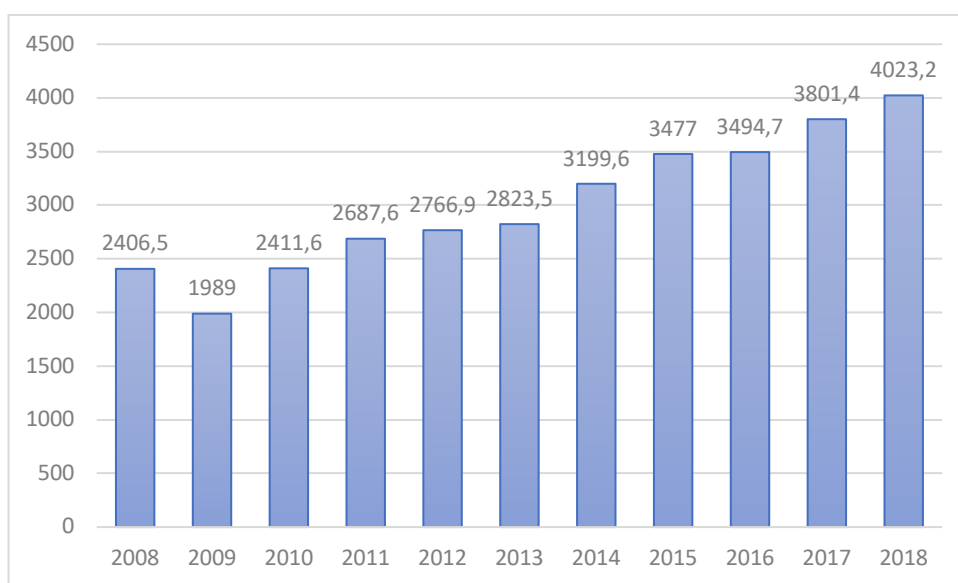
4.8.2 Import

Česká republika

Jak je možno vidět z grafu č. 15, import v České republice každoročně mírně stoupal. Výjimkou se stál jen rok 2009, kdy import klesl o 17,3 %, tj. na 1989 miliard Kč. Příčinou hlubokého poklesu byla už výše uvedená světová finanční krize. V roce 2010 se zvýšil import, oproti roku 2009, o 21,2 % na 2411,6 miliard Kč. Vyšší dovozy byli způsobeny značnou dovozní náročností exportů a velkými dovozy solárních panelů.

Díky růstu vývozu a rostoucí domácí poptávky došlo k urychlení tempa dovozu. A v letech 2011 – 2017 se import zvýšil ze 2687,6 miliard Kč na 3801,4 miliard Kč. V roce 2018 celkový import dosáhl nových maximálních hodnot ve výši 4023,2 miliard Kč. Do České republiky v roce 2018 se nejvíce dováželi elektrická zařízení, přístroje a spotřebiče, zařízení pro telekomunikace a silniční vozidla (MPO, 2018).

Graf č. 15 Růst importu České republiky v letech 2008 – 2018, (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2020

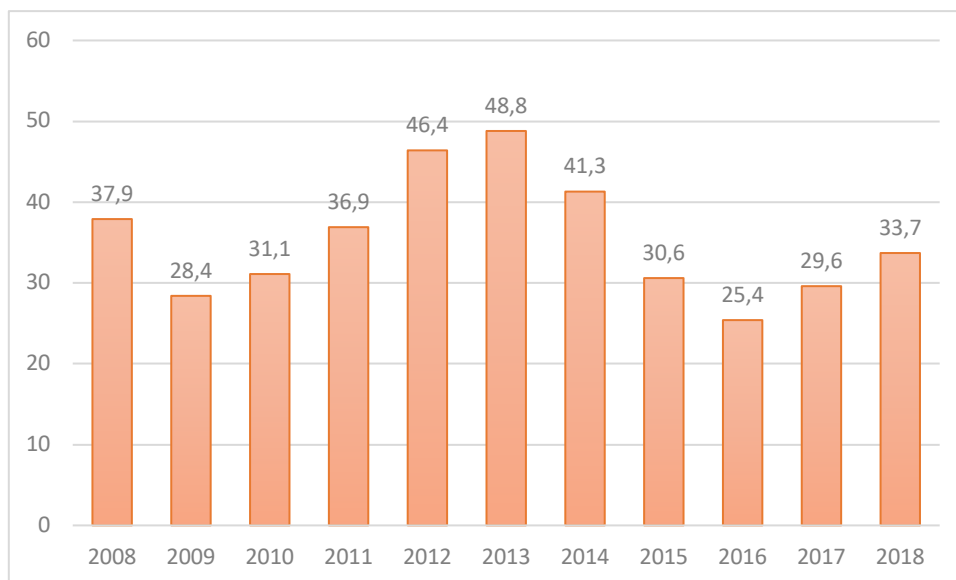
Nejvíce se do České republiky dováží z Německa, Polska, Slovenska a Rakouska. Mimo Evropské unii realizuje Česka republika dovoz většinou s Čínou. Do České republiky se nejvíce dováží stroje a dopravní prostředky, průmyslové spotřební zboží, minerální paliva a maziva, nápoje a tabák, živočišné a rostlinné oleje a tuky (MZV ČR, 2020).

Kazachstán

Z grafu č. 16 je vidět, že dynamika vývoje importu Kazachstánu není jednoznačná – lze pozorovat vzestupy a poklesy během sledovaného období. V letech 2008 – 2018 import Kazachstánu dosáhl maximální hodnoty 48,8 miliard dolarů v roce 2013. V roce 2009 kvůli slabé ekonomiky, která byla ovlivněná světovou finanční krizí, dovozy začali klesat. Oproti roku 2008 se import snížil z 37,9 miliard dolarů na 28,4 miliard dolarů v roce 2009 (MF RK, 2020).

V období od roku 2010 do roku 2013 se import zvýšil z 31,1 miliard dolarů na 48,8 miliard dolarů. Zvýšení dovozu bylo zapříčiněno nárůstem cen ropy, díky čemuž se zvýšili exportní příjmy a solventnost země, stejně jako vstup do celní unie. Od roku 2014 import začal klesat a v roce 2016 dosáhl minimální hodnoty za posledních osm let – 25,4 miliard dolarů. Hlavně takový prudký pokles ovlivnilo devalvace národní měny – tenge, což výrazně zhoršilo kupní sílu země.

Graf č. 16 Růst importu v Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v mld. USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2020

V letech 2017 – 2018 lze pozorovat mírné zvýšení hodnoty importu a v roce 2018 dovoz činil 33,7 miliard dolarů. Hlavními dovozními položkami v roce 2018 byly dopravní prostředky, stroje a zařízení, produkce potravinářského průmyslu. Nejvíce se do Kazachstánu dováží z Číny (31,1 %), EU (22,2 %), Ruska (20,8 %), Ukrajiny (5,3 %),

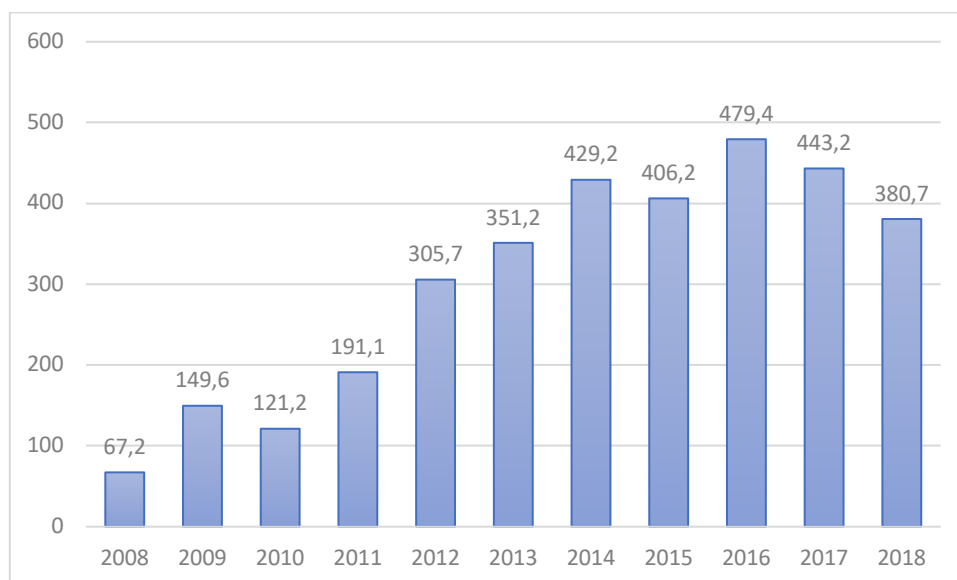
Spojených států (2,7 %), Jižní Koreje (2,7 %), Turecka (2,4 %) a Běloruska (2,2 %) (Výroční zpráva NB RK, 2019).

4.8.3 Obchodní bilance

Česká Republika

Obchodní bilance České republiky se postupně rozvíjela v letech 2008 – 2018 z 67,2 miliardy Kč na 380,7 miliardy Kč. Poklesy obchodní bilance zaznamenal český zahraniční obchod v letech 2010, 2015, 2017 a 2018, třebaže se bilance držela v kladných číslech. Nejvyšší hodnotu obchodní bilance Česká republika zaznamenala v roce 2016, kdy bilance činila 479,4 mld. Kč.

Graf č. 17 Obchodní bilance České republiky v letech 2008 – 2018, (v mld. Kč)

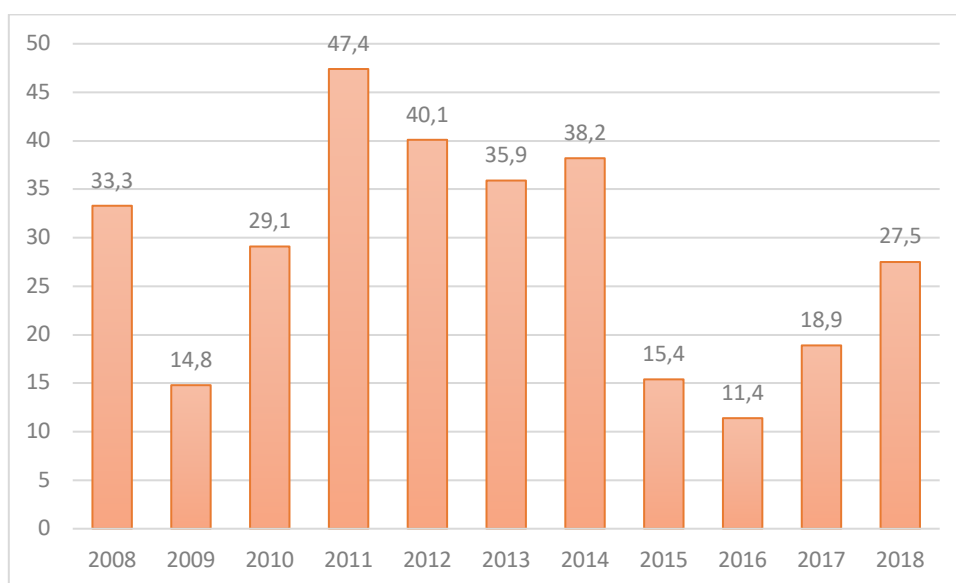
Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2020

Celková obchodní bilance v roce 2017 činila 443,2 mld. Kč a v porovnání s rokem 2016 se snížila o 36,2 mld. Kč. Dále v roce 2018 také lze pozorovat snížení obchodní bilance v porovnání s rokem 2017 o 62,5 mld. Kč. Na snížení obchodní bilance v roce 2018 mělo vliv především prohloubení deficitu obchodu s ropou a zemním plynem o 2,7 miliard Kč, chemickými látkami a přípravky o 1,2 miliard Kč a propad pozitivního salda strojů a zařízení o 1,1 miliard. Kč. (ČSÚ, 2020).

Kazachstán

Obchodní bilance Kazachstánu za celý sledovaný časový úsek zůstávala pozitivní. To ukazuje na poptávku po zboží dané země na mezinárodním trhu a na to, že země nespotřebovává vše, co produkuje. V roce 2009 hodnota obchodní bilance činila 14,8 mld. USD a v porovnání se s rokem 2008 snížila o 18,5 mld. USD. Prudký růst byl zaznamenáván v roce 2011, tj. 47,4 mld. USD, zejména díky zvýšení cen ropy na celosvětových trzích. Po dosažení maximální hodnoty, obchodní bilance začala klesat.

Graf č. 18 Obchodní bilance Kazachstánu v letech 2008 – 2018, (v mld. USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2020

Po roce 2014 obchodní bilance klesla zhruba o polovinu a v roce 2011 dosáhla minimální hodnoty ve výši 11,4 mld. USD. Výrazný pokles v posledních letech byl způsoben poklesem cen surovin, ropy a devalvací národní měny. V letech 2017 – 2018, díky lepší cenové situaci na celosvětových a komoditních trzích, obchodní bilance začala mírně stoupat. V roce 2018 bilance činila 27,5 mld. USD.

5 Výsledky a diskuze

V této části bakalářské práce budou vyhodnoceny použité makroekonomické ukazatele a zjištěné výsledky povedou ke komparaci ekonomiky České republiky a ekonomiky Kazachstánu. Závěrečné porovnání bude provedeno pomocí hrubého domácího produktu, míry nezaměstnanosti, inflace, úrokové míry, státního dluhu, měnového kurzu a platební bilance.

5.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt je jedním z hlavních ukazatelů úrovně hospodářského rozvoje. Obě země mají rostoucí trend hrubého domácího produktu a obě země prošly světovou finanční krizí. V roce 2009 došlo k propadu objemu HDP České republiky na 3 930 409 mil. Kč, zatímco v Kazachstánu se ekonomický růst udržel, ale jeho tempo se výrazně zpomalilo. Po krizovém roce přišlo oživení a v obou zemích objem hrubého domácího produktu mírně stoupal. V roce 2018 činil objem HDP v České republice 5 323 556 mil. Kč a v Kazachstánu dosáhl 160 904 mil. USD. Dále je nutno podotknout, že obě země mají rovněž rostoucí tendenci HDP na obyvatele dle PPP. Při srovnání hodnot HDP na obyvatele dle PPP České republiky s Kazachstánem lze říct, že absolutní ukazatel České republiky za celou dobu sledovaného období značně převyšuje daný ukazatel Kazachstánu.

V letech 2008 – 2018 hodnota HDP na obyvatele dle PPP České republiky vzrostla z 27 845 USD na 39 743 USD, zatímco v Kazachstánu z 18 519 USD na 27 879 USD. To dokazuje, že česká ekonomika je vyspělejší než kazašská.

5.2 Míra nezaměstnanosti

V roce 2009 vzrostla pod vlivem hospodářské krize míra nezaměstnanosti v České republice na 6,7 %, což bylo o 2,3 % více oproti roku 2008. Naproti tomu v Kazachstánu míra nezaměstnanosti zůstala na stejné úrovni, a to na 6,6 %. V letech 2009 – 2014 měla Republika Kazachstán nižší nezaměstnanost než Česká republika, ale v roce 2015 se situace změnila. V posledním roce sledovaného období obě země vykazovaly nízkou míru nezaměstnanosti. V České republice hodnota činila 2,2 %, což je rekordně nízká míra nezaměstnanosti, nejnižší v celé Evropské unii. V Kazachstánu byla míra nezaměstnanosti 4,8 % a díky realizaci programu „Zaměstnanost Republiky Kazachstán 2020“ by měla v několika následujících letech zůstat na stejné úrovni, nebo mírně klesat.

5.3 Míra inflace

V průběhu sledovaného období měly hodnoty míry inflace meziroční nárůsty a poklesy u obou ekonomik. Nejvyšší hodnotu tohoto ukazatele zaznamenala Česká republika v roce 2008, kdy inflace činila 6,3 %. Jedním z hlavních důvodů této vysoké inflace byla finanční krize a prudký růst cen komodit, především ropy. Kazachstán zaznamenal nejvyšší nárůst na 13,6 % v roce 2015, k němuž došlo vlivem propadu cen ropy a oslabení národní měny. V roce 2010 byl Českou národní bankou stanoven inflační cíl ve výši 2 %. Rok 2018 patří k nejúspěšnějším v cílování inflace, kdy se inflace nacházela okolo inflačního cíle ČNB a činila 2,1 %. V Kazachstánu se inflace v roce 2018 snížila na 5,3 %, což odpovídalo inflačnímu cíli stanovenému Národní bankou Kazachstánu ve výši 5 – 7 %. Na základě hodnoty z roku 2018 se dá předpokládat, že se míra inflace České republiky a Kazachstánu bude i nadále přibližovat plnění požadavků stanovených při plánování cílování míry inflace.

5.4 Úroková míra

Komparace ekonomik České republiky a Kazachstánu proběhla na základě dvoutýdenní repo sazby. Během sledovaného období byla 2T repo sazba vždy nižší v České republice než v Kazachstánu. Od začátku sledovaného období až do roku 2011 lze u obou ekonomik pozorovat snížení úrokové sazby. V Česku v letech 2012 – 2016 nedocházelo k žádným změnám 2T repo sazby, udržela se na technické nule, tj. na úrovni 0,05 %. V Kazachstánu v letech 2013 – 2016 také nedošlo k žádným změnám úrokové sazby. Bylo to způsobeno řešením národní banky Republiky Kazachstán, a to stanovit a udržet si úrokovou sazbu na úrovni 5,5 %. Od roku 2017 lze pozorovat zvýšení 2T repo sazby u obou ekonomik. V posledním roce sledovaného období hodnota 2T repo sazby ČR činila 1,75 % a v Kazachstánu 9,25 %.

5.5 Státní dluh

K největšímu meziročnímu nárůstu státního dluhu ČR došlo v krizovém roce 2009. V tomto roce se zvýšil o 178,4 mld. Kč na 1178,2 mld. Kč, oproti roku 2008, kdy dluh činil 999,8 mld. Kč. V Kazachstánu byl největší meziroční nárůst v roce 2010, kdy dluh oproti roku 2009 stoupl o 11 mld. USD, a to na 22,1 mld. USD. Státní dluh byl dále porovnán pomocí ukazatele podílu státního dluhu k hrubému domácímu produktu v procentech. Při srovnání hodnot státního dluhu vůči HDP ČR s Kazachstánem lze říct, že po celou dobu sledovaného období si vede značně lépe Kazachstán oproti České republice. Díky silnému

ekonomickému růstu od roku 2013 až do konce sledovaného období došlo ke každoročnímu snížení státního dluhu k HDP České republiky. V roce 2018 klesla zadluženost České republiky vůči HDP na 30,5 % a podle Eurostatu měla čtvrtý nejnižší dluh v Evropské unii. V ČR se předpokládá další klesající trend. Naproti tomu v Kazachstánu státní dluh vůči HDP od roku 2013 každoročně mírně stoupal a v roce 2018 činil 24,8 %. Zvýšení státního dluhu vůči HDP bylo v Kazachstánu způsobeno financováním rozpočtového deficitu a oslabením kurzu kazašské národní měny vůči zahraničním měnám.

5.6 Měnový kurz

Národní měny obou sledovaných zemí vykazovaly vůči americkému dolaru protichůdný vývoj. V České republice v období od roku 2013 do roku 2016 v důsledku využívání měnového kurzu jako nástroje uvolňování měnových podmínek kurz české koruny vůči americkému dolaru mírně stoupal a v roce 2016 zaznamenal vrchol, a to ve výši 25,639 CZK/USD. Od roku 2017 začala česká koruna po ukončení měnového závazku ČNB posilovat k americkému dolaru a v roce 2018 kurz činil 22,466 CZK/USD. Naproti tomu Kazachstán přežil v průběhu sledovaného období dva kroky devalvace národní měny. V roce 2015 bylo Národní bankou Kazachstánu rozhodnuto o přechodu národní měny do volně plovoucího kurzového režimu. V letech 2015 – 2018 kurz tenge vykazoval vysokou volatilitu a v roce 2018 kazašské tenge vůči dolaru oslabilo na 371,82 KZT/USD. Národní banka dodržuje politiku volně plovoucího kurzu až do současnosti a předpokládá další znehodnocení tenge vůči americkému dolaru. V České republice se naopak předpokládá další posílení české koruny vůči dolaru.

5.7 Platební bilance

Obchodní bilance je makroekonomickým ukazatelem zahrnujícím v sobě jednotlivé údaje o exportu a importu sledovaných zemí. Hodnoty obchodní bilance obou zemí za celou dobu sledovaného období měly kladná čísla. Nejvyšší hodnota obchodní bilance byla v České republice zaznamenána v roce 2016 ve výši 479,4 mld. Kč, Kazachstán zaznamenal nejvyšší hodnotu 47,4 mld. USD v roce 2011. Vývoj obchodní bilance Kazachstánu přímo závisí na cenách ropy, a proto během sledovaného období měl vývoj obchodní bilance kolísající tendenci. V Česku po dosažení maximální hodnoty začala obchodní bilance klesat a v roce 2018 dosáhla hodnoty 380,7 mld. Kč.

5.8 Doporučení

Na základě výsledku plynoucí ze srovnání ekonomik obou států lze říct, že ekonomika České republiky je mnohem vyspělejší než ekonomika Kazachstánu.

Pro dosažení lepší ekonomické situace by měla vláda Kazachstánu provést kardinální reformy v oblasti ekonomiky a zahraničního obchodu. Ekonomika Kazachstánu je silně závislá na těžbě a exportu ropy. Pokles cen ropy na celosvětových trzích vedou k poklesu exportu, vyšší nezaměstnanosti a vyšší inflaci. Dle názoru autorky vláda Kazachstánu by měla začít podporovat malé a střední podniky, které příznivě ovlivní ekonomiku a růst pracovních míst a rovněž mohou pozitivně ovlivnit vývoz země.

Česká ekonomika vykazuje stabilní a prosperující ekonomiku. Díky intervencím České národní banky míra inflace vykazuje pozitivní výsledky a česká koruna se posiluje vůči zahraničním měnám. Hrubý domácí produkt každoročně roste díky zahraniční poptávce a spotřebě domácnosti a vlády. Růst české ekonomiky byl ovlivněn většinou domácí poptávkou a pro jeho další rozvoj by měly ekonomiku nadále podporovat rostoucí domácí a zahraniční poptávky a rostoucí spotřeba českých domácností.

6 Závěr

Teoretická část bakalářské práce byla zaměřena na vysvětlení makroekonomických pojmů a sloužila jako teoretický podklad pro analytickou část, jež se věnovala analýze a porovnání ekonomik České republiky a Kazachstánu pomocí nejvýznamnějších makroekonomických ukazatelů. Po analytické části bylo provedeno závěrečné zhodnocení, kde byly vyhodnoceny použité makroekonomické ukazatele a kde se ukázala komparace obou ekonomik.

Z analýz provedených v analytické části bakalářské práce vyplynulo, že během sledovaného období si ekonomika České republiky si vede mnohem lépe než ekonomika Kazachstánu. Česká republika má rekordně nízkou nezaměstnanost, která je nejnižší v celé Evropské unii. Díky efektivním opatřením České národní banky roste objem exportu, česká koruna vůči zahraničním měnám posiluje a míra inflace dosahuje velmi dobrých hodnot. Na druhou stranu ekonomika Kazachstánu díky realizaci programu „Zaměstnanost Republiky Kazachstán 2020“ vykazovala dobré výsledky v oblasti míry nezaměstnanosti. Díky intervencím Národní banky Republiky Kazachstán míra inflace dosahovala očekávaných hodnot. Komparace státního dluhu k hrubému domácímu produktu nám ukázala, že v této oblasti, jako v jediné si vede lépe Republika Kazachstán. V porovnání s hrubým domácím produktem Česká republika vykazuje vyšší hodnoty a jeho platební bilance – jedná se o export, import a obchodní bilance, je na rozdíl od Republiky Kazachstán výrazně větší. Na závěr je potřeba říct, že si ekonomiky obou států vedou dobře, ale ekonomika České republiky je mnohem vyspělejší než ekonomika Kazachstánu.

Ekonomika Kazachstánu má šanci na zlepšení. V posledních letech sledovaného období vykazovala ekonomika Kazachstánu pozitivní výsledky. Dle názoru autorky pro další hospodářský rozvoj a dosažení lepších výsledků by měla vláda Kazachstánu provést kardinální reformy v oblasti ekonomiky a zahraničního obchodu. Jmenovitě by měla podporovat malé a střední podniky, které jsou základem ekonomiky každé země. Ekonomika České republiky meziročně vykazuje lepší výsledky a rostoucí tendenci. Vývojem své ekonomiky se přibližuje nejrozvinutějším zemím Evropské unie. Pro další ekonomický rozvoj ekonomiku by měly nadále podporovat rostoucí zahraniční poptávka, rostoucí spotřeba českých domácností a celkově silná domácí investiční aktiva.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Seznam literatury

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

DORNBUSCH, Rudiger a Stanley FISCHER. *Makroekonomie*. Praha: SPN, 1994. ISBN 80-04-25556-6.

DUBSKÁ, Drahomíra. *Dopady světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku České republiky*. Praha: Český statistický úřad, 2011. Souborné informace. ISBN 978-80-250-2076-0.

FOSTER, John Bellamy a Fred MAGDOFF. *Velká finanční krize: příčiny a následky*. Všeň: Grimmus, c2009. *Ekonomie (Grimmus)*. ISBN 978-80-902831-1-4.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-681-6.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN isbn80-7179-891-6.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. *Expert (Grada)*. ISBN 978-80-247-4386-8.

KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN. *Hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates, 2003. ISBN 80-86572-04-8.

KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha: Alfa Publishing, 2006. ISBN 80-86851-27-3.

KRAMEŠ, Jaroslav. *Makroekonomie: základní kurz*. Vyd. 3., přeprac. V Praze: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1580-9.

MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada, 1999. Profesionál. ISBN 80-7169-891-1.

MICHAILUSHKIN, Alexandr a Petr ŠIMKO. *Международная экономика: теория и практика. (Mezinárodní ekonomie: teorie a praxe)*. Sankt Peterburg: Piter Press, 2008. ISBN 978-5-388-00035-4.

PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-02-6.

PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. 3. vyd. Slaný: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

POLOUČEK, Stanislav. *Bankovníctví*. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-462-7.

ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽDÁREK. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5858-9.

ROUBINI, Nouriel a Stephen MIHM. *Krizová ekonomie: budoucnost finančnictví v kostce*. Praha: Grada, 2011. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-4102-4.

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. Přeložil Michal MEJSTRÍK, ilustroval Martina PROCHÁZKOVÁ, ilustroval Blanka DVOŘÁKOVÁ. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4.

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie: 19. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.

SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-219-2.

SULTANOV, B. a kol., 2014. *Казахстанский путь — 2050. Книга 1. Экономика Казахстана в XXI веке, (Kazachstánská cesta - 2050. Kniha 1. Ekonomika Kazachstánu ve XXI. století)*. 1.vyd. Almaty: KISI. 244 s. ISBN 978-601-7242-92-3.

ŽEHROVÁ, Jana. *Finance*. Vyd. 6. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014. ISBN 978-80-213-2440-4.

7.2 Seznam internetových zdrojů

AKORDA.KZ. *The Strategy for development* [online]. [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: https://www.akorda.kz/en/official_documents/strategies_and_programs

AKTUÁLNĚ.CZ. *Kazachstán* [online]. 2016 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/geografie/staty-a-mesta/kazachstan/r~726e3bce54bf11e6888a0025900fea04/>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Co to je nominální a reálný měnový kurz?* [online]. [cit. 2019-12-14]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-je-nominalni-a-realny-menovoy-kurz/>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Jak se vyvíjela dvoutýdenní repo sazba ČNB?* [online]. [cit. 2020-02-23]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Jak-se-vyvijela-dvoutydeni-repo-sazba-CNB/>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Kurzy devizového trhu – roční historie* [online]. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni-trhy/devizovy-trh/kurzy-devizoveho-trhu/kurzy-devizoveho-trhu/rok_form.html

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Měnověpolitické nástroje* [online]. [cit. 2020-01-14]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20120422233814/http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/index.html#operace

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Výroční zpráva ČNB 2009* [online]. 2010 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocnizpravy/download/vyrocnizprava_2009.pdf

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Výroční zpráva ČNB 2010* [online]. 2011 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocnizpravy/download/vyrocnizprava_2010.pdf

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Výroční zpráva ČNB 2012* [online]. 2013 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocnizpravy/download/vyrocnizprava_2012.pdf

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Výroční zpráva ČNB 2015* [online]. 2016 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocnizpravy/download/vyrocnizprava_2015.pdf

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Výroční zpráva ČNB 2017* [online]. 2018 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocnizpravy/download/vyrocnizprava_2017.pdf

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Výroční zpráva ČNB 2018* [online]. 2019 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocnizpravy/download/vyrocnizprava_2018.pdf

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Vyšší DPH zvedne inflaci. Dočasně* [online]. 2011 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/verejnost/servis-pro-media/autorske-clanky-rozhovory-s-predstaviteli-cnb/Vyssi-DPH-zvedne-inflaci-00001.-Docasne>

ČESKÁ TELEVIZE ČT24. *Český veřejný dluh v prvním čtvrtletí prudce stoupl. Rychleji se v Unii zadlužovaly jen čtyři státy* [online]. 2018 [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2542999-cesky-verejny-dluh-v-prvnim-ctvrtleti-prudce-stoupl-rychleji-se-v-unii-zadluzovaly>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Hlavní makroekonomické ukazatele* [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Hrubý domácí produkt ČR výrobní metodou* [online]. [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=NUC01-S1az3&z=T&f=TABULKA&skupId=21&katalog=30832&pvo=NUC01-S1az3&str=v84>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Indexy spotřebitelských cen podle klasifikace COICOP - míra inflace* [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CEN08C1&z=T&f=TABULKA&skupId=1773&katalog=31779&pvo=CEN08C1>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo* [online]. [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obytelstvo_lide

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraniční obchod - prosinec 2018* [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/zahranicni-obchod-prosinec-2018>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraniční obchod České republiky* [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/91917748/32018119_0601.pdf/35b4cd48-5028-4b26-a84d-c47a2bc72a20?version=1.2

ENERGYPROM.KZ. *Dochody byudzheta RK ot eksporta syroj nefti vyros* [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.energyprom.kz/ru/a/reviews/dohody-byudzheta-rk-ot-eksporta-syroj-nefti-vyrosli-na-53-sam-eksport-uvlichilsya-na-46>

EVROPSKÁ UNIE. *Česko* [online]. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/czechia_cs

FROLOVA, T.A. *Мировая экономика: конспект лекций (Světová ekonomika: konспект přednášek)* [online]. Taganrog, 2005 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: http://www.aup.ru/books/m175/3_4.htm. Konспект přednášek. ТТИ ЮФУ.

FROLOVA, T.A. *Экономическая теория: конспект лекций (Ekonomická teorie: konспект přednášek)* [online]. Taganrog, 2009 [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: <http://www.aup.ru/books/m202/>. Konспект přednášek. ТТИ ЮФУ.

IUS-WIKI.EU. *Пříčiny a dopady hospodářského cyklu* [online]. [cit. 2020-01-27]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/tnh/pfuk/tnh/zkouska/nova/otazka-80>

KAZSTAT. *Main socio-economic indicators* [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <https://stat.gov.kz/>

KAZSTAT. *Official statistics* [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://stat.gov.kz/official/industry/11/statistic/6>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Struktura a vývoj státního dluhu* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Vládní dluh, vládní deficit, státní dluh, deficit státního rozpočtu* [online]. 2013 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2006/2006-10-13-tiskova-zprava-5819-5819>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. *Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky pro období 2012 – 2020 za rok 2018* [online]. [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/zahranicni-obchod/podpora-exportu/exportni-strategie/2019/5/zprava-o-plneni-ES-2018_final.pdf

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. *Exportní strategie ČR 2012 - 2020* [online]. 2012 [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/dokument103015.html>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. *Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky pro období 2012 až 2020: Exekutivní shrnutí za rok 2014* [online]. [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/52838/60156/632401/priloha001.pdf>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o zahraniční politice České republiky* [online]. [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/592100/ZZP2009_CZ_el.pdf

MINISTRY OF FINANCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. [online]. [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: <http://www.minfin.gov.kz/irj/portal/anonymous>

MINISTRY OF FINANCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. *Public debt* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: http://www.minfin.gov.kz/irj/portal/anonymous?NavigationTarget=ROLES://portal_content/mf/kz.ecc.roles/kz.ecc.anonymous/kz.ecc.anonymous/kz.ecc.anonym_budgeting/budgeting/state_debt_fldr/statistics_fldr

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *Informatsiya o Kazakhstane* [online]. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <http://mfa.gov.kz/ru/hague/content-view/informacia-o-kazahstane-2>

NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. *Annual report 2009* [online]. 2010 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: http://www.nationalbank.kz/cont/publish431880_6254.pdf

NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. *Annual report 2010* [online]. 2011 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: http://www.nationalbank.kz/cont/publish451061_7279.pdf

NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. *Annual report 2013* [online]. 2014 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: http://www.nationalbank.kz/cont/publish876226_24488.pdf

NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. *Annual report 2014* [online]. 2015 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: http://www.nationalbank.kz/cont/publish565586_29693.pdf

NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. *Annual report 2015* [online]. 2016 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://nationalbank.kz/cont/Annual%20Report_2015_3.pdf

NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. *Annual report 2017* [online]. 2018 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://nationalbank.kz/cont/%D0%93%D0%9E-2017_%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB..pdf

NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. *Annual report 2018* [online]. 2019 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://nationalbank.kz/cont/2018-%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB.2.pdf>

NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. *Official Foreign Exchange Rates on average for the period* [online]. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <https://nationalbank.kz/?docid=364&switch=english>

NOVINKY.CZ. *Hrubý domácí produkt* [online]. 2013 [cit. 2019-11-13]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/tema/clanek/hruby-domaci-produkt-40096449>

PRAŽSKÝ HRAD. *O České republice* [online]. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/o-ceske-republice>

ÚŘAD NÁRODNÍ ROZPOČTOVÉ RADY. *Vývoj státního dluhu České republiky* [online]. 2019 [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: https://unrr.cz/wp-content/uploads/2019/06/Informa%C4%8Dn%C3%AD-studie_V%C3%BDvoj-st%C3%A1tn%C3%ADho-dluhu-%C4%8Cesk%C3%A9-republiky.pdf

WORLD BANK OPEN DATA. *GDP per capita, PPP (current international \$)* [online]. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=CZ-KZ&most_recent_value_desc=false

ZAKON.KZ. *Ofitsialnye stavky Natsionalnigo Banka Respubliky Kazakhstan (1992-2019)* [online]. [cit. 2020-02-23]. Dostupné z: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1016416#pos=2;-235